Bütçe okuryazarlığı: Türkiye'de Belediye Meclis Üyelerinin Bütçe Bilgi Düzeylerinin Analizi*

Erdal EROĞLU*
İlknur KAYNAR**

Öz

Belediyelerde etkin bir bütçe yönetimi için planlama ve bütçeleme süreçlerine belediye meclis üyelerinin aktif bir şekilde dahil olması ve bütçe yapıcılarının tüm unsurlarıyla bütçe okuryazarlığına sahip olmaları gerekmektedir. Bu çalışmanın amacı belediyelerde bütçeleme sürecinde aktif rol üstlenen ve karar alıcı konumda olan belediye meclis üyelerinin bütçe okuryazarlık düzeyini tespit etmek ve bu düzeyin artırılmasına yönelik somut öneriler getirmektir. Çalışma kapsamında Çanakkale Belediyesi, Bursa Büyükşehir Belediyesi ve Balıkesir Büyükşehir Belediyelerinde görev yapmakta olan 138 belediye meclis üyesine yüz yüze anket çalışması yapılmış, ayrıca Çanakkale Belediyesi'nde 7, Balıkesir Büyükşehir Belediyesi'nde 6 ve Bursa Büyükşehir Belediyesi'nde ise 7 olmak üzere toplamda 20 belediye meclis üyesi ile yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Çalışmada elde edilen en önemli bulgu belediye meclis üyelerinin bütçe bilgi düzeyi ile meclis bütçe görüşmelerine katılım düzeyleri arasında anlamlı bir ilişkinin olduğudur. Meclis üyelerinin bütçe okuryazarlık düzeylerinin yüksek olması, bütçe görüşmelerinde daha aktif katılım sergilemelerine yol açmaktadır. Dolayısıyla belediye meclis üyelerinin bütçe okuryazarlıklarının artmasıyla daha etkin ve katılımcı bir bütçeleme sürecinin gerçekleştirilebileceği ileri sürülebilir.

Anahtar Kelimeler: *Bütçe okuryazarlığı, finansal okuryazarlık, belediye meclis üyesi, belediye bütçesi, karar alma süreci*

Budget literacy: an analysis of knowledge levels of city councilors relating to budgeting in Türkiye

Abstract

For effective budget management in municipalities, city councilors should actively participate in the planning and budgeting processes, and budget makers should possess comprehensive budget literacy that encompasses its essential elements. The purpose of this study is firstly to determine the budget literacy levels of the city councilors, who play an active role in the budgeting process in municipalities and hold significant decision-making responsibilities. It also aims to propose explicit and practical suggestions to contribute to increasing budget literacy levels. Within the scope of the study, a face-to-face survey was conducted with a total of 138 city councilors working in Çanakkale Municipality, Bursa Metropolitan Municipality and Balıkesir Metropolitan Municipality. After conducting the survey, semi-structured interviews were conducted with a total of 20 city councilors. Among them, 7 councilors were from Çanakkale Municipality, 6 were from Balıkesir Metropolitan Municipality, and the remaining 7 were from Bursa Metropolitan Municipality. The most important finding obtained in the study indicates that there is a significant relationship between the knowledge levels of the councilors relating to budgeting and their level of participation in the budget negotiations. Higher budget literacy levels of city

* Bu makale TÜBİTAK 1002 kapsamında desteklenen 121K127 no'lu "Belediye Meclis Üyelerinin Bütçe Okuryazarlık Düzeylerinin Değerlendirilmesi ve Güçlendirilmesine Yönelik Öneriler: Bursa Büyükşehir Belediyesi, Balıkesir Büyükşehir Belediyesi ve Çanakkale Belediyesi" adlı projenin akademik bir çıktısıdır. Desteklerinden dolayı TÜBİTAK SOBAG birimine teşekkür ederiz.

∗ Doç Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Biga İBBF, Maliye Bölümü, erdaleroglu@comu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-5359-2420

∗∗ Doktora Öğrencisi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü; Maliye Bölümü, ikaynar@gmail.com, ORCID: 0000-0003-0494-014X

Makale Geliş Tarihi: 23.12.2022

Makale Kabul Tarihi: 03.9.2023

councilors lead to more active participation in budget negotiations. Therefore, it can be argued that a more effective and participatory budgeting process can be realized by increasing the budget literacy of city councilors.

Keywords: *Budget literacy, financial literacy, city councilors, municipality budget, decision-making process*

1. Giriş

Bütçe yaygın kullanımı ile 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu'nda (KMYKK) "belirli bir dönemdeki gelir ve gider tahminleri ile bunların uygulanmasına ilişkin hususları gösteren ve usulüne uygun olarak yürürlüğe konulan belge" olarak tanımlanmaktadır (5018 KMYK 3. Madde/f). Bütçe, ilgili kanunda ifade edildiği üzere salt gelir ve giderlerin tahmin edildiği ve uygulanma esaslarını gösteren bir belgenin ötesinde politik, iktisadi, sosyal ve kültürel birçok etkiye neden olan teorik bir çerçeveye sahiptir (Burhead, 1956; Kramer, 1979). Kaynakların sınırlı olduğu veri kabul edildiğinde bütçe yapıcılarının (hem merkezi hem de yerel düzeyde) karar vermesi gereken en önemli sorunlar bu kaynakların nasıl tahsis edileceği, hangi faaliyetlerin öncelikli hale getirileceği ve bütçe harcamaları ile sağlanacak faydalardan kimlerin ne düzeylerde yararlanacağıdır. Bu açıdan bütçe yapıcılarının tüm unsurlarıyla bütçe okuryazarlığına sahip olmaları oldukça önemli görülmektedir. Bütçe okuryazarlığı, bütçe yapıcılarının bütçeyi mali sonuçları ile birlikte bilinçli bir şekilde değerlendirilebilmeleri için bütçeleme sürecine ilişkin gerekli duyulan tüm bilgileri elde edebilmesi, anlaması ve analiz yeteneğine sahip olması olarak ifade edilmektedir.

Belediye meclisinin kamu politikası ve bütçeleme sürecinde oldukça önemli bir rolü vardır. Meclis üyeleri, vatandaşlar ile belediye yönetimi arasında arabuluculuk yapan kişilerdir. Bu şekilde, yerel meselelerle ilgili tartışmalara aktif olarak katılarak, yerel sorunlara çözüm önerileri sunarak ve belediye başkanına sorular sorarak belediye meclisinin çalışmalarına katılma sorumluluğuna sahiptirler. Belediye meclis üyeleri bu sorumlulukları çerçevesinde ve vatandaşların talepleri doğrultusunda bazı düzenlemelerin değiştirilmesi için girişimlerde bulunabilir, belediyenin yetki alanına giren konularda yeni düzenlemeler önerebilirler (Memeti ve Kreci, 2016: 57-58).

Çalışmanın kavramsal çerçevesini bütçe okuryazarlığı oluşturmaktadır. İlgili literatürde mali konularla ilgili olarak daha çok finansal okuryazarlık ve vergi okuryazarlığı kavramları üzerinde durulmaktadır. Finansal okuryazarlık ve vergi okuryazarlığı kavramları bireyler, hane halkları ve/veya şirketler düzeyinde araştırılan ve teşvik edilen konulardır. Ancak bütçe okuryazarlığı ile ilgili nispeten az akademik çalışma olmakla birlikte özellikle politika yapıcıların bütçe okuryazarlığını ya da diğer okuryazarlık düzeylerini (finansal ve vergi) odağa alan akademik çalışmaya ilgili literatür taramasında denk gelinmemiştir. Çalışmada bütçe okuryazarlığı belediye bütçeleme sürecinde yer alan ve belediyelerin birincil karar organı olan belediye meclisi bağlamında analiz edilmiştir. Kente dair plan ve programların-geliştirilmesinde, alternatif programlar içerisinde daha vatandaş odaklı ve kaliteli hizmetin sağlanması ve refah seviyesi yüksek bir harcama programının oluşturulmasında önemli bir süreç olan bütçeleme sürecine dair belediye meclis üyelerinin bilgi düzeylerinin ve buradan hareketle üyelerin bütçe okuryazarlık düzeylerinin artırılmasına yönelik önerilerin ortaya konulması bu çalışmanın özgün yanını oluşturmaktadır. Nitekim 5393 sayılı Belediye Kanunu'na göre belediye meclis üyeleri "stratejik plân ile yatırım ve çalışma programlarını, belediye faaliyetlerinin ve personelinin performans ölçütlerini görüşmek ve kabul etmekle; bütçe ve kesin hesabı kabul etmek, bütçede kurumsal kodlama yapılan birimler ile fonksiyonel sınıflandırmanın birinci düzeyleri arasında aktarma yapmakla ve borçlanmaya karar vermekle sorumlu" tutulmuşlardır (5393 Sayılı Belediye Kanunu, 18. M/a,b,d). Bu maddeye istinaden meclis üyelerinin bütçeye dair teknik donanım ve bilgi sahibi olmaları önem kazanmaktadır. Henüz meclis üyesi seçilmeden önce sıradan vatandaş konumunda olan bireylerin, bütçe konusunda bilgi düzeylerinin yüksek olması elbette beklenemez. Fakat seçim sonrasında meclis üyeliğine hak kazananların bütçeleme sürecinin önemli aktörleri olmaları nedeniyle belirli bir düzeyde teknik donanım ve bilgiye sahip olmalarının ve bu konular hakkında eğitim almalarının önemli olduğu düşünülmektedir.

Çalışma üç bölümde tasarlanmıştır. Çalışmada ilk olarak okuryazarlık kavramı kapsamında finansal, vergi ve bütçe okuryazarlık kavramlarına yönelik ilgili literatür incelenmiştir. İkinci bölümde ise Çanakkale Belediyesi, Bursa Büyükşehir Belediyesi ve Balıkesir Büyükşehir Belediyelerinde görev yapmakta olan 138 belediye meclis üyesi ile gerçekleştirilen anketlerden ve yarı yapılandırılmış görüşmelerden elde edilen veriler analiz edilmiştir. Son bölümde ise elde edilen bulgular çerçevesinde meclis üyelerinin bütçe okuryazarlık düzeylerinin arttırılmasına yönelik politika önerilerinde bulunulmuştur.

2. Okuryazarlık Kavramı ve Literatür

Okuryazarlık dinamik bir şekilde ve her alanda gerçekleşen sürekli dönüşümü anlayabilmenin bir aracı olarak anlamlandırılmaktadır (Perry, 2012: 52; Frankel vd., 2016: 4). Bilim ve teknolojide yaşanan hızlı gelişmelere ve değişimlere uyum sağlayabilmeleri için insanların bu değişimlerle bütünleşmesi ve değişimlere katılım göstermeleri gerekmektedir. Bilim ve teknolojinin hâkim olduğu ve giderek dijitalleşen bu yeni dünya eskisinden çok daha görsel, karmaşık ve birçok unsuru bünyesinde barındıran bir bilgi ağına dönüşmüştür (Knobel ve Lankshear, 2006: 12-13). Bu nedenle eski dünyaya kıyasla çok daha karmaşık bir yapıya bürünen bu yeni dünyanın anlaşılması çok daha fazla beceri gerektirmektedir. Bu beceri, anlayabilmenin ötesinde değişimi kavrama, içselleştirme ve uyum sağlama süreçlerini kapsamaktadır. Bu açılardan değerlendirildiğinde sosyal yaşamın ihtiyaçlarına paralel olarak okuryazarlık yaşam boyu bir öğrenme aracı olarak değerlendirilmektedir (Rintaningrum, 2009:5).

Medya, dijitallik, görsellik vb. birçok unsuru kapsayan okuryazarlık kavramı mali konular açısından da bireylerin finansal alanda yürütmüş oldukları faaliyetlerle beraber kamusal alanda alınan kararlarla ilgili de belirli düzeyde bilgiye sahip olmaları bağlamında ele alınmaya başlamıştır. Finansı, vergiyi ve bütçeyi anlamak ve yorumlayabilmek için mali konulara yönelik okuryazarlık seviyelerinin yükseltilmesi günümüz koşullarında gerekli ve öncelikli bir konu haline gelmiştir. Örneğin özellikle 2008 küresel finans kriziyle birlikte finansal ve vergi okuryazarlık kavramına yönelik ilginin hem akademik çalışmalarda hem de finans piyasalarında girişimciler ve yatırım danışmanları arasında oldukça arttığı söylenebilir. Nitekim küresel kriz, özellikle finans piyasalarında yatırım kararı alırken insanların bilgisizliklerinin yarattığı sonuçların ciddiyetini gözler önüne sermiştir (Abdullah ve Chong, 2014: 2).

Finansal okuryazarlık, genellikle bilgiye dayalı finansal seçimler yapmak için gerekli olan temel finansal bilgi ve finansal beceriler olarak tanımlanan çok geniş bir kavramdır. Finansal okuryazarlık üzerine yazılmış çok sayıda çalışmanın olduğu söylenebilir (Miller vd., 2009; Remund, 2010; Stolper ve Walter, 2017). Üzerinde uzlaşılan bir tanım olmamakla birlikte finansal okuryazarlığın kapsamına ilişkin de bir kabul bulunmamaktadır. Finansal okuryazarlık kavramına ilişkin ekonomi anlayışını da içeren geniş bir tanımlama yapılabileceği gibi temel para yönetimine odaklanan daha dar bir tanımlama da yapılabilmektedir (Cvrlje, 2015: 157). Örneğin Huston (2010) çalışmasında finansal okuryazarlığı bilginin anlaşılması (kişisel finans bilgisi) ve bilginin kullanılması (kişisel finans uygulaması) şeklinde iki alt boyutta kavramsallaştırmıştır. Dolayısıyla Huston (2010)'a göre finansal okuryazarlık, bir kişinin finansal kavramları anlama ve kullanma yeteneğini ifade eder. Finansal okuryazarlık en genel amacıyla, bireylerin finansal kavramları, finansal ürünleri ve hizmetleri anlama yeteneğini yansıtır ve kişisel finansal kaynaklarını kontrol etmelerini sağlar. Finansal okuryazarlık; tasarruf, bütçeleme veya krediyi akıllıca kullanma gibi finansal davranışları teşvik eder (Huston, 2010: 306). Finansal okuryazarlık aynı zamanda tüketicilerin veya yatırımcıların finansal ürün ve kavramları anlamalarının, finansal riskleri ve fırsatları değerlendirme, bilinçli seçimler yapma, yardım için nereye gideceklerini bilme ve diğer etkili eylemleri gerçekleştirme yetenekleri ve güvenlerinin bir birleşimidir (Miller vd., 2009: 2). Finansal okuryazarlık ile ilgili yapılan ampirik çalışmalar incelendiğinde (Tablo 1) okuryazarlığın daha çok bireysel bazda ölçülmeye çalışıldığı ve bireylerin finansal okuryazarlık düzeyini etkileyen demografik faktörlerin (yaş, cinsiyet vb.) yanı sıra finansal farkındalık-tutum- bilgi düzeyi gibi faktörlerin de olduğu görülmektedir.

Tablo 1. Finansal Okuryazarlık Literatür Özeti

Yazarlar	Çalışmanın Hedef Kitlesi	Çalışmanın Bulguları
Ansong ve Gyensare (2012)	Üniversitede okuyan ve bir taraftan da çalışan öğrenciler.	Yaş, cinsiyet, ebeveynlerinin eğitim seviyeleri vb. faktörler finansal okuryazarlık düzeyine etki etmektedir.
Eniola ve Entebang (2017)	Küçük ve orta ölçekli işletmeler (KOBİ'ler).	İşletme sahibi veya yöneticinin finansal bilgisi, finansal farkındalığı ve finansal tutumu firma performansındaki artışı etkilemektedir.
Lin vd. (2019)	Lisansüstü düzeyde eğitim alan öğrenciler.	Sigorta okuryazarlığının yükseltilmesinin temel dayanağı güçlü bir finansal okuryazarlıkla mümkündür.

Rai vd. (2019)	Kamu ve özel sektörde çalışan kadınlar.	Finansal okuryazarlığın geliştirilmesi için finansal eğitimin tek başına belirleyici olmadığı, finansal tutum ve davranışların da önemli olduğu ve eğitimin katılımcıların finansal okuryazarlık seviyeleri üzerinde olumlu etkisi olduğu sonuçlarına varılmıştır.
Hamid ve Loke (2020)	Kredi kartı kullanan bireyler.	Finansal okuryazarlık ve para yönetimi becerisinin, kredi kartı sahiplerinin karar vermesi üzerinde olumlu bir etkiye sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
Beckker vd. (2020)	12 ülke kapsamında (Belçika, Kanada, Hırvatistan, Estonya, Hong Kong, Ürdün, Letonya, Malezya, Hollanda, Yeni Zelanda, Tayland ve Birleşik Krallık) yetişkin bireyler.	Finansal okuryazarlık araştırmalarında kültürel boyutları hesaba katmanın önemli olduğu sonucuna ulaşmışlardır.
Fettahoğlu (2015)	Kocaeli'de yaşayan bireyler	Örneklem kitlenin sadece temel düzeyde bilgi sahibi olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
Güvenç (2017)	Örgün eğitim programlarında okuyan öğrenciler.	Finansal okuryazarlıkla ilgili en fazla çıktının lise düzeyinde olduğu tespit edilmiştir.
Karakoç ve Yeşildağ (2019)	Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu (UBYO) Bankacılık ve Finans ile Muhasebe bölümünde lisans düzeyinde eğitim alan öğrenciler.	Öğrencilerin finansal okuryazarlık konusunda %60 başarı düzeyine sahip olduğu ortaya konulmuştur.
Aydoğan (2020)	İstanbul'da ikamet eden hane halkı.	Hane halkının temel finansal bilgiye dayalı finansal okuryazarlık düzeylerinin yeterli olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Vergi okuryazarlığı finansal okuryazarlıkla ilişkili olan ve yeni gelişen bir kavramdır. Vergi okuryazarlığının bireyin veya hane halkının finansal refahı üzerinde güçlü bir etki potansiyeline sahip olması nedeniyle vergilendirmenin önemli bileşenlerden biri olarak değerlendirilmesi gerektiği savunulmaktadır. Vergi yükümlülüklerini zamanında yerine getirme, beyannameleri doğru bir şekilde hazırlama ve mevcut tüm hakları talep etme yeteneği, bir kişinin genel mali durumunu kesinlikle etkileyecektir. Bu nedenle, vergilendirme konularının finansal okuryazarlığın önemli bileşenleri olarak ciddiye alınmaması durumunda hem bireysel servet hem de ekonomi için önemli risklerin olabileceği tartışılmaktadır. Temel okuryazarlık, şüphesiz vergi okuryazarlığının kazanılması için bir önkoşul teşkil etmektedir. Diğer bir ifadeyle okuma ve yazma kapasitesi; vergi kanunlarını, vergi prosedürlerini ve vergi yükünü anlamak için çok önemlidir. Vergi bilgisi, vergi mükellefleri için ekonomik sonuçların hesaplanmasında ihtiyaç duyulan finansal becerilerle vergi kuralları ve vergi politikaları hakkındaki bilgileri birleştirmektedir (Cvrlje, 2015:157-158). Kısaca bir vergi mükellefinin, kendi vergilendirilebilir gelirini ve ödenecek gelir vergisini belirlemek için işlevsel olarak okuryazar olması beklenir (Blechova ve Sobotovicova, 2013: 34).

Vergi okuryazarlığı, vergi formunu doldurma ve vergi yükümlülüklerini bağımsız olarak hesaplama yeteneği olarak tanımlanabileceği gibi (Madi, 2010: 219), bireyin kişisel vergilendirme ile ilgili konuları etkin bir şekilde yönetebilmesi için sahip olması gereken bilgi olarak da tanımlanabilmektedir (Bhushan ve Medury, 2013: 76). Bir kişi, vergi raporlarını bağımsız olarak okuyup anlayabiliyorsa, çeşitli vergi hesaplamalarına katılabiliyorsa ve mali ortamındaki olası vergi risklerinin farkındaysa, işlevsel olarak vergi okuryazarı olarak kabul edilir (Cvrlje, 2015: 158).

Mükelleflerin vergi okuryazarlığı düzeylerinin artırılmasının vergi uyumunu yükseltmede ve vergi maliyetlerini azaltmada etkili olduğu genel kabul gören bir görüştür (Alexander vd., 2018: 7). Vergi okuryazarlığının geliştirilmesi amacıyla öncelikli olarak vergi mükelleflerine vergilerin neden var olduğu, amacı ve vergiler ile kamu harcamaları arasındaki bağlantıların neler olduğunun anlatılması önemlidir. Ayrıca mükelleflerin vergilemenin temel kavramlarını (örneğin marjinal vergi oranları, efektif oranlar, vergi kesintileri) biliyor olmaları da vergi okuryazarlığının varlığından bahsedebilmek için gereklidir (Blechova ve Sobotovicova, 2013: 34).

Vergi okuryazarlığına yönelik literatür incelendiğinde çalışmaların ağırlıklı olarak genel vergi okuryazarlık düzeyini tespit etmeye, vergi okuryazarlığı ile vergi uyumu arasındaki bağlantıları ortaya koymaya ve finansal okuryazarlık ile vergi okuryazarlığı arasındaki ilişkiyi araştırmaya odaklandığı görülmektedir.

Tablo 2. Vergi Okuryazarlığı Literatür Özeti

Yazarlar	Çalışmanın Hedef Kitlesi	Çalışmanın Önemli Bulguları
Latiff vd. (2005)	Vergi mükellefleri.	Katılımcıların %60'ından fazlasının vergi okuryazarı olduğu ancak bu okuryazarlığın işlevsel olarak vergi okuryazarlığı olarak değerlendirilemeyeceği sonucuna ulaşılmıştır.
Bhushan ve Medury'nin (2013)	Ücret geliri elde edenler.	Ücret geliri elde eden bireyler, vergilendirmenin temel kavramları konusunda yeterince bilgi sahibi değildir. Vergi okuryazarlığı yaş, eğitim ve gelirle birlikte artmaktadır.
Blechova ve Sobotovicova (2013)	Öğrenciler	Katılımcıların %50'sinden fazlasının vergi bilgi düzeyi oldukça düşüktür.
Moučková ve Vítek (2018)	Lisans öğrencileri	Öğrencilerin büyük bir kısmı vergi konusunda iyi derecede bilgi sahibidir.
Kaur (2018)	Vergi mükellefleri	Katılımcıların çoğunun temel vergi bilgisine sahip olduğu tespit edilmiştir.
Nichita vd. (2019)	Vergi mükellefleri	Katılımcıların genel olarak orta düzeyde vergi okuryazarı olduğu tespit edilmiştir
Machova vd. (2019)	X, Y ve Z kuşakları	Y kuşağının büyük bir kısmının işgücü piyasasına girmiş ve yeterli iş tecrübesine sahip olmalarından dolayı vergi konusunda daha bilgili ve başarılı oldukları sonucuna ulaşılmıştır.
Kumar ve Tanwar (2020)	Bireyler	Cinsiyet faktörünün bireylerin finansal ve vergi okuryazarlık düzeyleri üzerinde önemli bir etkisinin olduğu tespit edilmiştir.
Pham vd (2020)	Vergi mükellefleri	Kanadalıların temel vergi kavramları hakkında iyi düzeyde bilgiye sahip oldukları ancak gelir vergisi ile ilgili daha karmaşık sorular sorulduğunda zorlandıkları görülmüştür.
Formanova vd. (2021)	Lisans düzeyinde ekonomi eğitimi alan öğrenciler	Cinsiyetin vergi okuryazarlığı üzerinde bir etkisi olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.
Teyyare vd. (2018)	Lisans öğrencileri	Katılımcıların genel olarak iktisadi ve mali okuryazarlık seviyelerinin iyi olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Zorkun ve Dilek (2020)	Lisans Öğrencileri	Mali okuryazarlık ile girişimcilik eğilimi arasında pozitif yönlü ve güçlü bir ilişki tespit etmişlerdir
Bakırtaş ve Yaşa (2020)	Belediye çalışanları	Demografik faktörler ile okuryazarlık düzeyi arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Finansal ve vergi okuryazarlığı kavramları kapsamı ve nihai amaçları açısından değerlendirildiğinde bütçe okuryazarlığı kavramı ile oldukça benzer içeriğe sahip olduğu görülmektedir. Ayrıca bütçenin vergiyi, kamu harcamaları yönetimini ve finansmanı içermesi, bütçe okuryazarlığı kavramını çok daha kapsayıcı bir hale getirmektedir.

Kamu yönetimi kapsamında bütçe, seçilmiş hükümet yetkililerinin toplumun sorunlarını ve politika mücadelelerinin sonuçlarını ele almak için kaynakları nasıl harekete geçirdiğine dair planlama ve programlamayı içermektedir. Bu nedenle bütçe yapma süreci seçimlerden sonra belki de en önemli ikinci bir siyasal mücadele alanıdır.

Bütçeyi okuma, deşifre etme ve anlama yeteneği olarak tanımlanan bütçe okuryazarlığı kamu kesiminde hazırlanan bütçeler ve bütçe sürecinde yer alan seçilmişler için teknik olarak anlaşılması gerekli bir yetkinlik olarak görülmektedir (Masud vd., 2017: 1). Bütçeleme bu yönüyle bilgiyi karara dönüştüren bir süreç olarak ifade edilebilir. Bu nedenle bütçelerin doğru hazırlanması ve uygulanması için bütçe yapıcılarının bütçeleme sürecine dair bilgileri doğru ve eksiksiz olmalıdır. Elbette bu sorumluluk demokratik toplumlarda tek başına kamu idaresi yöneticilerinin ya da bütçe yapıcılarının üstlenmesi gereken bir sorumluluk değildir. Bütçeleme, vatandaşların da aktif katılımını gerektiren ve bütçe okuryazarlığını da bünyesinde barındıran dinamik bir süreçtir. Bu dinamik sürecin işlevselliğinin sağlanabilmesi için kamu idarelerinin bütçe yönetimini şeffaf ve katılımcı kılmaları gerekmektedir (Bektaş ve Çetinkaya, 2021).

Bütçe okuryazarlığının iki ana bileşeni vardır. Bunlardan ilki kamu bütçelerinin teknik birer metin olarak anlaşılmasını yani bütçe okuryazarlığı olan bireylerin, devlet harcamaları, vergi oranları ve kamu borçlanması gibi kavramları biliyor ve bütçe belgesini bu bilgilerle yorumlayabiliyor olmasını ifade eder. İkinci bileşen ise daha kapsamlı bir bütçe okuryazarlığını ifade etmektedir ve bireylerin vergi beyannamesini doldurabilme, bütçe politikalarının ekonomik, sosyal ve siyasi etkilerini temel bir şekilde anlayabilme gibi yeteneklerini geliştirmelerini içerir (Masud vd., 2017: 6). Ayrıca bütçe okuryazarlığının iki boyutundan bahsetmek mümkündür. Bu boyutlardan ilki vatandaşların bütçe okuryazarlık düzeylerini, ikincisi ise kamu bütçeleme sürecinde aktif olarak yer alan bürokratların ve seçilmişlerin bütçe okuryazarlık düzeylerini ifade etmektedir. Etkin bir bütçe politikası için vatandaşların bütçe okuryazarlığının geliştirilmesinin yanında bütçeyi hazırlayanların ve onaylayanların da bütçe okuryazarlık düzeylerinin geliştirilmesi oldukça büyük bir öneme sahiptir.

Bütçe okuryazarlığına yönelik literatürün yetersizliğiyle beraber konuya yönelik çalışmaların ve eğitimlerin artırılması yönünde sistematik girişimlerin de olmayışı dikkat çekicidir. Bu kapsamda konuya yönelik çok az çalışma yapılmış ve sınırlı sayıda yapılan bu çalışmaların birçoğu vatandaşların bütçe okuryazarlığını geliştirmeye yönelik alınacak önlemlerle beraber dar da olsa kavramsal bir çerçeve oluşturmaya yönelik olmuştur (Tablo 3).

Tablo 3. Bütçe Okuryazarlığı Literatür Özeti

Yazarlar	**Çalışmanın Hedef Kitlesi**	**Çalışmanın Önemli Sonuçları**
Masud vd.,'nin (2017)	Seçilen 34 ülke kapsamında gençler.	Kamu bütçelerine yönelik farkındalığı artırmak ve vatandaşların bütçe bilgilerini güçlendirmek için öneriler geliştirilmiştir.

Etoromat (2021)	Tasarruf ve Kredi Kooperatifleri	Çalışma sonucunda bütçe okuryazarlığı ile finansal performans arasında güçlü ve pozitif yönlü bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.
Yentürk (2009)	Sivil Toplum Kuruluşları	Bütçe okuryazarlığını geliştirmek için bir bütçe kılavuzu hazırlanmıştır
Ciğerci ve Pehlivan (2022)	Belediye meclis üyeleri	Çalışmada belediye meclis üyelerinin bütçe okuryazarlığına sahip oldukları, cinsiyet ve mensubu olduğu siyasi parti üyeliklerine göre bütçe okuryazarlık düzeyi arasında anlamlı farklılıklar olduğu bulguları elde edilmiştir.

3. Yöntem

Çalışma kapsamında Çanakkale Belediyesi, Balıkesir Büyükşehir Belediyesi ve Bursa Büyükşehir Belediyesi meclis üyelerinin bütçe okuryazarlık bilgi düzeyleri (bütçe mevzuatı hakkında bilgi) ve belediye meclis üyelerinin bütçe görüşmelerine katılım düzeyleri (meclis toplantılarına katılım, söz hakkı talebinde bulunmak, görüşmeler öncesinde bütçeyi incelemek vb.) analiz edilmektedir. Bu kapsamda çalışmada belediye meclis üyelerinin bütçe mevzuatına dair bilgi düzeylerinin ve bütçe görüşmelerine katılım düzeylerinin ne olduğu, bilgi düzeylerin daha da iyileştirilmesi için hangi politika önerilerinin geliştirilebileceği sorularına cevap aranmaktadır. Çalışmada karma bir yöntem benimsenmiştir. Alan araştırmasında nicel (anket tekniği) ve nitel yöntem (yarı yapılandırılmış görüşme tekniği) bir arada kullanılmaktadır. Araştırmanın örneklemini Bursa Büyükşehir Belediyesi, Balıkesir Büyükşehir Belediyesi ve Çanakkale Belediyesi meclis üyeleri oluşturmaktadır. Bu kapsamda Bursa Büyükşehir Belediyesinde 102, Balıkesir Büyükşehir Belediyesinde 93 ve Çanakkale Belediyesinde 31 olmak üzere toplamda 226 meclis üyesi bulunmaktadır. Çalışma kapsamında ise örneklemin %61'ine ulaşılmış olup Çanakkale Belediyesi (21), Balıkesir Büyükşehir Belediyesi (54) ve Bursa Büyükşehir Belediyesi'nde (63) olmak üzere toplam 138 belediye meclis üyesi ile yüz yüze anket gerçekleştirilmiştir. Anketler bütçe görüşmelerine denk gelen tarihlerdeki meclis toplantılarına katılan meclis üyelerine gönüllülük esasına göre rassal bir şekilde yapılmıştır. Anketlerin ve görüşmelerin yapılabilmesi için gerekli olan bilimsel etik kurul onayı ve idari izinler alınmıştır.

3.1.Veri Toplama Araçları

Çalışma kapsamında veri toplamak için anket yöntemi ve yarı yapılandırılmış görüşmelerden yararlanılmıştır. Çalışmada ilk olarak Çanakkale belediyesi meclis üyeleri ile 2021 eylül ayında pilot uygulaması yapılmış, anket ve yarı yapılandırılmış görüşme sorularına son hali verilmiştir. Nihai verilerin toplanmasında ise meclis toplantıları takip edilmiştir. Her üç belediyede bütçenin görüşüldüğü meclis toplantılarına katılım gösterilmiş Kasım 2021 ve Aralık 2021 tarihleri arasında toplantılara katılım gösteren meclis üyeleriyle yüz yüze anketler gerçekleştirilmiştir. Takip edilen toplantılarda belediye meclis üyeleriyle yarı yapılandırılmış görüşmeler için randevular alınarak Aralık 2021, 2022 Ocak ve Şubat aylarında ise yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır.

Şekil 1. Araştırma Deseni

Anket uygulaması ile belediye meclis üyelerinin bütçe mevzuatına dair bilgi düzeylerinin ve bütçe görüşmelerindeki katılım düzeylerinin ortaya konulması hedeflenmiştir. Bu kapsamda katılımcılara üç kısımdan ve toplamda 26 sorudan oluşan bir anket yapılmıştır. Anketin ilk kısmında cinsiyet, yaş, eğitim seviyesi, meslek vb. demografik bilgilerin yer aldığı 6 soru yer almaktadır. Anketin ikinci kısmını belediye meclis üyelerinin bütçe bilgi düzeyini

ölçmeye yönelik bütçe mevzuatından yararlanılarak hazırlanan ve katılımcıların evet ya da hayır cevaplarını verdiği 15 soru oluşturmaktadır. Anketin son kısmı ise meclis üyelerinin bütçe görüşmelerine katılım düzeylerini ölçmeye yönelik (meclis bütçe görüşmelerinde söz hakkı talebinde bulunuyorum; meclis bütçe görüşmelerinde bir katkımın olduğunu düşünüyorum; meclis bütçe görüşmelerine hazırlıklı bir şekilde giriyorum vb.) 5 sorudan oluşmaktadır. Anket soruları ilgili literatürden yararlanılarak belirlenmiştir (Mercan vd., 2012; OECD, 2018; Hamid ve Loke, 2020; Beckker vd., 2020). Katılım düzeyini ölçemeye yönelik geliştirilen anket sorularının güvenilirlik analizi değerlendirildiğinde 5 maddeden oluşan katılım düzeyi ölçeğinin güvenirliğinin yüksek düzeyde olduğu görülmektedir (α=0,922>0,5). Anket uygulamasında 9 hipotez test edilmiştir (Tablo 5). Hipotezlerin belirlenmesinde iki husus ön planda tutulmuştur. İlk olarak finansal ve vergi okuryazarlığı literatürü incelenmiştir (Ansong ve Gyensare, 2012; Bhushan ve Medury, 2013; Blechova ve Sobotovicova, 2013; Blechova ve Sobotovicova, 2016; Rai vd., 2019, Walstad, 1997; Kumar ve Tanwar, 2020; Bakırtaş ve Yaşa, 2020; Formanova, 2021). İlgili literatürde çoğunlukla yaş, cinsiyet, eğitim ve gelir düzeyleri ile okuryazarlık düzeyi arasındaki ilişkilere odaklanılmıştır. Çalışmada ise bu demografik değişkenlerden yaş ve eğitim düzeyi ile bütçe mevzuatına dair bilgi düzeyi ve katılım düzeyi arasındaki ilişki incelenmiştir. Türkiye'de belediye meclis üyelerinin cinsiyete göre dağılımı dikkate alındığında (örneklemin %87'sini erkek üyeler oluşturmaktadır) örneklem içerisinde kadın üyelerin düşük oranda temsil edilmesinden kaynaklı cinsiyet değişkeni analize dahil edilmemiştir. Bu değişkenlere ilave olarak Çanakkale Belediyesi'nde uygulanan pilot çalışmada elde edilen derinlemesine görüşme bulgularından hareketle meclis komisyonlarında görev almak ve deneyim süresi değişkenleri de hipotezlere dahil edilmiştir.

Alan araştırmasının ikinci kısmını ilgili belediye meclis üyeleri ile gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış görüşmeler oluşturmaktadır. Çalışma kapsamında her üç belediyede olmak üzere farklı siyasi partileri temsil eden meclis üyeleriyle önceden hazırlanmış sorularla yarı-yapılandırılmış görüşme gerçekleştirilmiştir. Her bir belediye için görüşme yapılacak meclis üyeleri arasında daha önceki dönemlerde ve görüşmelerin gerçekleştiği dönemde bütçe komisyonunda yer alan üyelerin de olmasına dikkat edilmiştir. Bu kapsamda Çanakkale Belediyesi'nde 7, Balıkesir Büyükşehir Belediyesi'nde 6 ve Bursa Büyükşehir Belediyesi'nde ise 7 olmak üzere toplamda 20 belediye meclis üyesi ile görüşmeler yapılmıştır. Görüşmelerin tamamı önceden katılımcılarla birlikte ortaklaşa planlanan gün, saat ve yerde yüz yüze gerçekleşmiştir. Görüşmelerin 16'sı katılımcıların izni ve bilgisi dahilinde kayıt altına alınmış ve 4 görüşmede ise not alma tekniği yardımıyla görüşmeler kaydedilmiştir. Kayıt altına alınan görüşmeler daha sonra deşifre edilmiştir. Görüşmelerden elde edilen bulguların analizinde katılımcıların gizliliğini korumak amacıyla her bir katılımcıya K1'den K20'ye kadar numaralar verilmiştir. Görüşmeler deşifre edildikten sonra her bir soruya katılımcıların vermiş olduğu cevaplar (en yaygın kullanılan kavram, konu, sorun vb.) farklı kategoriler altında kodlanmıştır.

3.2.Analizler

Araştırma kapsamında elde edilen verilerin analiz edilmesinde betimsel istatistiklerin yanı sıra korelasyon analizi ve parametrik olmayan istatistiksel analizler kullanılmıştır. Ölçüm araçlarının güvenirlikleri incelenmiş ve buradan elde edilen toplam puanlar kullanılarak dağılım özellikleri ve varsayımlara göre parametrik ya da non-parametrik testler (t-testi, Mann-Whitney U test, Anova testi, Kruskal-Wallis testi, korelasyon analizi) yapılmıştır. Bununla birlikte, ölçüm araçları için Cronbach Alfa değerleri hesaplanmıştır. Analizlerin gerçekleştirilmesinde SPSS bilgisayar programı kullanılmıştır.

4. Bulgular

4.1.Betimsel İstatistikler

Belediye meclis üyelerinin cinsiyet dağılımı incelendiğine katılımcıların %87'lik kısmının erkek üyelerden oluştuğu kadınların ise %13'lük bir dilime sahip olduğu görülmektedir. Türkiye'de belediye meclis üyeleri içerisinde kadın temsiliyetinin düşük olması örneklemimizde de geçerli olan bir durumdur[1]. Katılımcıların yaş aralığına

[1] Örneğin 2014 ve 2019 mahalli idarelerin seçilmiş görevlilerine ilişkin bilgilere bakıldığında özellikle kadınların ilgili görevlerdeki dağılımlarının oldukça düşük düzeylerde olması dikkat çekicidir. Türkiye'de 30 büyükşehir belediyesi içerisinde yalnızca 3 kadın belediye başkanı bulunmaktadır. İl belediye başkanları içerisinde 1 kadın, ilçe ve belde belediye başkanları içerisinde ise 13 kadın başkan bulunmaktadır. Belediye meclis üyelerinin cinsiyet dağılımı incelendiğinde ise

bakıldığında ise yine Türkiye'deki genel eğilime uygun olarak katılımcıların çoğunluğunu 50 yaş ve üzeri oluşturmaktadır. 18-39 yaş aralığında yer alan katılımcı sayısı %12.3'tür. Çalışma kapsamında daha anlamlı ilişkilerin kurulabilmesi için yaş, eğitim ve deneyim sürelerinin daha az başlıkta kategorileştirildiğini belirtmek gerekmektedir. Katılımcıların eğitim düzeyleri incelendiğinde yüksek öğrenim görmüş meclis üyelerinin çoğunluğu oluşturduğu görülmektedir. Katılımcıların %25.4'ü lise ve altı %74.6'sı ise yüksek öğrenim düzeyinde eğitime sahiptir. Katılımcılara yöneltilen herhangi bir komisyonda görev alıp almadıkları sorusuna verilen cevapların dağılımına bakıldığında katılımcıların %74.6'sının bir komisyonda görev aldığı buna karşılık %25.4'ünün ise görev almadığı yönünde cevaplar elde edilmiştir. Katılımcıların deneyim sürelerine bakıldığında meclis üyelerinin %56.5'inin 0-5 yıl arasında deneyimine sahip olduğu, başka bir ifadeyle ilk kez meclis üyeliği yaptıkları, %43.5'inin ise 6 yıl üzeri bir deneyime sahip olduğu görülmektedir. Son olarak katılımcıların meslek gruplarını anlamaya yönelik soru yönetilmiştir. Verilen cevaplardan hareketle katılımcıların meslek grup dağılımı incelendiğinde Türkiye'deki toplam meclis üye profiline uygun olarak serbest meslek grubunun çoğunluğu oluşturduğu görülmektedir. Çiftçi ve ücretliler ise en az temsil edilen meslek grubudur[2].

Tablo 4. Betimsel İstatistikler

Demografik Göstergeler		**Frekans**	**Yüzde**	**Geçerli Yüzde**	**Kümülatif Yüzde**
Cinsiyet	Kadın	18	13	13	13
	Erkek	127	87	87	100
Yaş	18-39	17	12.3	12.3	12.3
	40-49	32	23.2	23.2	35.5
	50-59	59	42.8	42.8	78.3
	60 ve üzeri	30	21.7	21.7	100
Eğitim düzeyi	Lise ve altı	35	25.4	25.4	25.4
	Yüksek Öğrenim	103	74.6	74.6	100.0
Üyelerin meclis komisyonlarında yer alma durumu	Evet	103	74.6	74.6	74.6
	Hayır	35	25.4	25.4	100
Deneyim	0-5 yıl	78	56.5	56.5	56.5
	6 yıl ve üzeri	60	43.5	43.5	100

kadınların oranının %11 olduğu görülmektedir. Toplam sayılar dikkate alındığında 2019 yerel seçim sonuçlarına göre toplam seçilmiş kişi sayısı 283.213 kişi ve bunların içerisinde kadınların sayısı 7.404'tür. Bu sayı % olarak ifade edilirse %3'e denk gelmektedir. Bu oranlar iki seçim döneminde de neredeyse aynıdır. Yerel yönetimler içerisinde yer alan köyler açısından da oldukça dikkat çeken bir veri köy muhtarları içerisinde nerdeyse kadın muhtarın olmayışıdır.

[2] Türkiye'de belediye meclis üyelerinin demografik yapısının araştırıldığı çalışmalarda belediye meclislerinin yaş, eğitim ve cinsiyet özellikleri bakımından benzer sonuçlara ulaşıldığı görülmektedir (Erder ve Nihal, 2008; Arıkboğa, 2009; Oktay, 2013). Örneğin, Oktay'ın (2013) belediye meclis komisyonunun demografik yapısı işleyişine dair yapmış olduğu çalışma dikkat çekici sonuçlar ortaya koymuştur. Oktay (2013: 126-177) çalışmasında meclis üyelerinin profili ile çalıştıkları komisyonlar arasındaki ilişkiye bakmıştır. Elde ettiği bulgulara göre belediyelerde iki komisyonun önemi başı çekmektedir. Bunlar imar ve plan-bütçe komisyonudur. İncelenen belediyelerde imar komisyonunda lisans ve üstü eğitim oranı %57,6'dır ve bu komisyonda daha çok mimar ve müteahhitler yer almaktadır. Plan ve bütçe komisyonunda ise bu oran %48,3'tür. Plan ve bütçe komisyonunda ilkokul ve ortaokul mezunlarının oranı %20'dir. Bu komisyonda ise daha çok mali müşavirler ve muhasebeciler yer almaktadır (Oktay, 2013: 158). Belediye meclislerinde ücretli kimse yok denecek kadar azdır. Konseylerin mevcut bu bileşimi, yürütmenin gücünü dengeleyecek temsili organlar olarak rollerini önemli ölçüde sınırlamaktadır. Türkiye'de belediye meclisi, belediye başkanını sorumlu tutamayan ve belediye başkanı tarafından kontrol edilen etkisiz bir organ olarak görülmektedir (Keleş ve Toprak, 2000). Çitçi, meclis üyelerinin halkla olan bağlantılarını yitirdiğini ve konseylerin, tek işlevinin kentsel arazi kullanımından elde edilen beklenmedik parayı dağıtmak ve sınıf çıkarlarını korumak olan resmi örgütler haline geldiğini ileri sürmektedir (Çitçi, 1989: 72).

Meslek Dağılımı	Ücretli	10	7.2	7.2	7.2
	Sanayici ve Tüccar	21	15.2	15.2	22.5
	Esnaf ve Zanaatkar	19	13.8	13.8	36.2
	Çiftçi	3	2.2	2.2	38.4
	Serbest Meslek	65	47.1	47.1	85.5
	Emekli	16	11.6	11.6	97.1
	Diğer	4	2.9	2.9	100.0
Toplam		**138**	**100.0**	**100.0**	

4.2. Meclis Üyelerinin Bütçe Bilgi Düzeyi

Belediye meclis üyelerinin bütçe mevzuatına dair bilgi düzeyleri incelendiğinde katılımcıların bilgi düzeyinde farklılıklarının olduğu görülmektedir. Katılımcılara bütçe bilgi düzeyini ölçmeye yönelik 15 soru sorulmuştur. Yanlış verilen cevap 0, doğru verilen cevap ise 1 olarak kodlanmış ve veriler 0<p<100 arasında sürekli değişken haline getirilmiştir. Katılımcı 0 doğru cevap verirse doğru cevap verme puanı 0/15=0; 15 doğru cevap verirse doğru verme puanı ise 15/15=100 şeklinde puan almaktadır. Bu hesaplamadan hareketle katılımcıların ortalamasının 69,42 puan olduğu hesaplanmıştır. İlgili literatürde (Blechova ve Sobotovicova 2016; Chardon vd., 2016; Mouckova ve Vitek 2018) yer alan puan aralıkları 0<p<10 zayıf bilgi, 21<p<40 az bilgi, 41<p<60 orta bilgi, 61<p<80 yeterli bilgi ve 81<p<1000 ileri bilgi şeklinde sınıflandırılmıştır. Bu sınıflandırmaya göre çalışmada elde ettiğimiz bütçe bilgi düzeyi puanının 69,42 olması ve bu puanın 61<p<80 arasında yer almasından kaynaklı katılımcılarının yeterli bilgi düzeyine sahip oldukları söylenebilir. Katılımcılar tarafından alınan en düşük puan 27 ve en yüksek puan ise 100'dür.

4.3. Hipotezlerin Sınanması

Bilgi düzeyi ile demografik faktörler arasındaki ilişkilerin sınandığı hipotez sonuçlarına göre; yaş grupları dört kategoriden oluştuğu için bilgi düzey puanları parametrik olmayan Kruskal-Wallis Test ile sınanmıştır. Sig. 0,186> 0,05 olduğu için %5 anlamlılık düzeyinde yaş ile bilgi düzeyi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır. Eğitim grupları iki kategoriden oluştuğu için bilgi düzey puanları parametrik olmayan Mann-Whitney Test ile sınanmıştır. Sig. 0,723>0,05 olduğu için %5 anlamlılık düzeyinde eğitim ile bilgi düzeyi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır. Meclis komisyonlarında görev alma durumları iki kategoriden oluştuğu için bilgi düzey puanları parametrik olmayan Mann-Whitney Test ile sınanmıştır. Sig. 0,003<0,05 olduğu için %5 anlamlılık düzeyinde meclis komisyonlarında görev almak ile bilgi düzeyi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır. Deneyim grupları iki kategoriden oluştuğu için bilgi düzey puanları parametrik olmayan Mann-Whitney Test ile sınanmıştır. Sig. 0,571>0,05 olduğu için %5 anlamlılık düzeyinde deneyim süresi ile bilgi düzeyi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır.

Katılım düzeyi ile demografik faktörler arasındaki ilişkilerin sınandığı hipotez sonuçlarına göre ise; yaş grupları dört kategoriden oluştuğu için katılım düzeyi parametrik olmayan Kruskal-Wallis Test ile sınanmıştır. Sig. 0,595>0,05 olduğu için %5 anlamlılık düzeyinde yaş ile katılım düzeyi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Eğitim grupları iki kategoriden oluştuğu için katılım düzeyi parametrik olmayan Mann-Whitney Test ile sınanmıştır. Sig. 0,126>0,05 olduğu için %5 anlamlılık düzeyinde eğitim ile katılım düzeyi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Sig. 0,009<0,05 olduğu için %5 anlamlılık düzeyinde meclis komisyonlarında görev almak ile katılım düzeyi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır. Sig. 0,315>0,05 olduğu için %5 anlamlılık düzeyinde deneyim süresi ile katılım düzeyi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Son olarak bilgi düzeyi ile katılım düzeyi arasındaki ilişki incelendiğinde ise Sig. 0,014 <0,05 H_0 red H_7 Kabul edilir. Bilgi düzeyi ile katılım düzeyi arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Tablo 5. Hipotezlerin Desteklenme Durumları

Hipotezler		Desteklenme durumu (STK)	Asymp. Sig.
Yaş ile belediye meclis üyelerinin bütçe mevzuatına dair bilgi düzeyi arasında anlamlı bir fark vardır.	H_1	Desteklenmedi	,186
Eğitim düzeyi ile belediye meclis üyelerinin bütçe mevzuatına dair bilgi düzeyi arasında anlamlı bir fark vardır.	H_2	Desteklenmedi	,723
Meclis komisyonlarında görev almak ile belediye meclis üyelerinin bütçe mevzuatına dair bilgi düzeyi arasında anlamlı bir fark vardır.	**H_3**	**Desteklendi**	,003
Deneyim Süresi ile belediye meclis üyelerinin bütçe mevzuatına dair bilgi düzeyi arasında anlamlı bir fark vardır.	H_4	Desteklenmedi	,571
Yaş ile belediye meclis üyelerinin bütçe görüşmelerine katlım düzeyi arasında anlamlı bir fark vardır.	H_5	Desteklenmedi	,595
Eğitim ile belediye meclis üyelerinin bütçe görüşmelerine katlım düzeyi arasında anlamlı bir fark vardır	H_6	Desteklenmedi	,126
Meclis komisyonlarında görev almak ile belediye meclis üyelerinin bütçe görüşmelerine katılım düzeyi arasında anlamlı bir fark vardır.	**H_7**	**Desteklendi**	,009
Deneyim süresi ile belediye meclis üyelerinin bütçe görüşmelerine katlım düzeyi arasında anlamlı bir fark vardır.	H_8	Desteklenmedi	,315
Bilgi seviyesi ile katılım düzeyi arasında anlamlı bir ilişki vardır.	**H_9**	**Desteklendi**	,014

4.4. Yarı Yapılandırılmış Görüşmeler

Çalışma kapsamında Çanakkale Belediyesi'nde 7, Balıkesir Büyükşehir Belediyesi'nde 6 ve Bursa Büyükşehir Belediyesi'nde ise 7 olmak üzere toplamda 20 belediye meclis üyesi ile görüşmeler yapılmıştır. Görüşmelerde yer alan katılımcıların temsil ettikleri siyasi parti grupları dağılımına bakıldığında katılımcıların 12'si Cumhuriyet Halk Partisi (CHP), 3'ü Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP), 5'i ise İyi Parti şeklindedir. Katılımcılara toplamda 10 soru yöneltilmiştir. Sonrasında ise bu sorular kendi içerisinde 5 (beş) kategoriye ayrılmıştır. Katılımcılar tarafından verilen cevaplar ayrı ayrı kategorilerde değerlendirilmiştir. Bu kategoriler (1) komisyon görevi ve üye seçimi, (2) bütçe mevzuatı bilgisi ve eğitim, (3) bütçenin anlaşılabilirliği, (4) bütçeleme sürecinde yerel paydaşların katılımı, (5) bütçe okuryazarlığı düzeyi ve güçlendirilmesine yönelik öneriler şeklindedir.

Tablo 6. Görüşme Soruları Alt Kategorileri

Analiz Başlıkları	İlişkilendirilen sorular
Komisyon görevi ve seçimi	S1, S2
Bütçe mevzuat bilgisi ve eğitim	S3, S4, S5
Bütçenin anlaşılabilirliği	S6

Katılımcı bütçeleme	S7
Bütçe okuryazarlığı düzeyi ve güçlendirilmesine yönelik öneriler	S8; S9; S10

4.4.1. Komisyon görevi ve üye seçimi

Katılımcıların herhangi bir komisyonda yer alıp almadıkları ve üye seçiminde hangi kriterlerin dikkate alındığını değerlendirmek amacıyla ilk olarak "Ne kadar süredir belediye meclis üyeliği yapmaktasınız? Mecliste herhangi bir komisyonda yer alıyor musunuz?" ve "Komisyonda görev yapıyorsanız komisyona nasıl seçildiniz?" soruları yöneltilmiştir. Katılımcıların 12'si mecliste ilk dönemlerinde olduğunu 8 katılımcı ise 2 ve daha üstü dönemden beri mecliste bulunduklarını belirtmiştir. Mecliste bir dönemden fazla görev almış olan katılımcıların ortak bir özelliği her dönemde özellikle imar ve bütçe komisyonları gibi uzmanlık gerektiren görevlerde yer almalarıdır. "*K10: 8 yıldır meclis üyesiyim ve plan bütçe komisyonunda yer almaktayım. K14: 1994-1999 dönemi ve 2019 yerel seçimlerinden itibaren meclis üyesinde görev almaktayım grup sözcülüğü yapmaktayım ve denetim komisyonunda yer alıyorum".* Belediye meclis üyelerinde komisyon üyeliği ve seçimi oldukça önemli bir süreç olarak kabul edilmektedir. Katılımcıların, komisyonlara nasıl seçildiklerine dair verdikleri cevapların büyük bir çoğunluğunda sahip olunan uzmanlığın önemli bir referans kaynağı olduğu belirtilmiştir. "*K1: ...Komisyona seçilen üyeler seçildikleri komisyon konularına uzak değiller. İmar komisyonunda inşaat mühendisi arkadaşlardan veya ona yakın inşaat tekniker olabilir, jeoloji mühendisi olabilir, harita mühendisimiz var bunlardan birileri bu komisyonlarda görev alabiliyor".* Katılımcıların büyük bir çoğunluğu kişinin meslek ve uzmanlık alanlarına göre meclis komisyonlarında yer aldığını belirtmiştir. Örneğin mali müşavir, ticaret erbabı, işletmeci vb. meslek ya da uzmanlıkları olanların bütçe komisyonunda, avukatlık yapanların denetim komisyonlarında, öğretmenlerin eğitim komisyonunda mimar, mühendis ve şehir plancılarının ise imar komisyonunda daha çok görev almaktadır. "*K17: Bütçe komisyonunda yer alıyorum bunun en temel nedeni mali müşavir olmam ve bütçe işlerini anlıyor olduğumu varsaymalarıdır. K20: Komisyon üyesi seçiminde elbette kişinin mesleği ve uzmanlığı etkilidir".*

4.4.2. Bütçe mevzuatı bilgisi ve eğitim

Katılımcıların bütçe mevzuatı bilgilerini ve almış oldukları eğitimlerin bilgi düzeylerine etkisini değerlendirmek için katılımcılara belediye mevzuatı ve bütçe mevzuatı vb. konularda meclis üyesi olmadan önce herhangi bir bilgiye sahip olup olmadıkları ve meclis üyesi seçildikten sonra yine bu konularda herhangi bir eğitim alıp almadıkları yönünde sorular yöneltilmiştir. Katılımcıların büyük bir çoğunluğunun verdikleri cevaplarda yerel yönetimler, bütçeleme, belediye mevzuatı konularında lisans eğitimlerinde temel düzeyde dersler aldıkları ancak zaman içerisinde unuttukları ve bu eğitimlerin yeterli olmadıkları yönündedir. "*K15: Ben maliye bölümü öğrencisiydim. Yerel yönetimler, kamu bütçesi gibi birçok dersi lisans eğitimimi aldım. Hem o bilgileri unuttum hem de buradaki işleyiş çok daha farklı. Çoğunlukla ilgili komisyonlardaki arkadaşlar bize yardımcı oluyor".*

2 dönem ve fazla süredir meclis üyeliği yapmış olan katılımcılar ise bilgi düzeylerini deneyimleri süresince arttırdığını belirtmiştir. Katılımcıların bir kısmı ise farklı kamu görevlerinde yer almalarından kaynaklı belediye ve bütçe mevzuatı konularıyla öncesinde de ilgilendikleri ve bilgilerinin yeterli olduğu yönünde cevap vermişlerdir. "*K3: Ben 30 yıllık devlet kuruluşlarında görev yaptım, son 12 yılım yönetici konumunda geçti ve sürekli de okuyan biriyim…"* Bazı katılımcılar ise belediye meclis üyesinin belediyenin gündeminde olan konuların hepsini bilmesinin imkânsız olduğunu belirtmiştir. "*K19: ben mühendis kökenliyim. İmar konusunda oldukça bilgim var ve de o komisyonda görev yapmaktayım. Ancak bütçe, hukuk vb. konularda bilgi seviyem sıradan bir vatandaş gibi. Eğer onları da öğrenmeye kalksam mesaimin tamamını buraya katmam gerekecek".* K17 ise konunun bir başka boyutuna başka bir ifade ile belediye meclis üyelerinin görevlerinin ayrımına varamadıklarına vurgu yapmıştır. *"Belediye meclis üyeliği çok enteresan bir görev. Bir taraftan siyaset yapmak durumundasınız diğer taraftan konu itibariyle teknik bir alan yüksek düzeyde donanıma sahip olmanız gerekmekte. Ama öyle değil maalesef".*

Katılımcılarından birinin (K20) "bilgiye sahip olmasının neyi değiştirebileceği" yönünde vermiş olduğu cevap oldukça dikkat çekicidir. Nitekim *"K20: bilgi sahibi olsak da belediye meclisinde işler aynı şekilde devam etmektedir. Belediye başkanı kararları getirir çoğunluğa da sahipse sizin bilgili olmanız sürecin işleyişini değiştirmez. Başkan ne derse o".* Katılımcının ifade ettiği durum aynı zamanda yüz yüze anketlerin yapıldığı zaman diliminde gerçekleştirilen meclis toplantılarında da gözlemlenen bir durumdur. Çalışma kapsamında her bir belediyenin özellikle bütçe görüşmelerine denk gelen meclis toplantıları takip edilmiş ve hatta bazı partilerin meclis toplantısı öncesinde gerçekleştirdiği grup toplantılarına katılım sağlanmıştır. Katılımcıların da ifade ettiği gibi komisyonlarda yer alan parti meclis üyelerinin bilgisinin yüksek olması önemli bir referanstır. Örneğin grup toplantılarında grup sözcüsü ve komisyon üyeleri tarafından meclis üyelerine hangi maddelere karşı çıkılması gerektiği ya da hangi maddelerin sorunlu olduğu, hangi maddelere red verilmesi ya da çekimser kalınması gerektiği bilgileri verilmektedir. Gözlemlenen bir diğer durum ise meclis toplantılarında da söz alan üyelerin de genellikle komisyon üyelerinden oluşmasıdır.

Meclis üyelerinin herhangi bir eğitim alıp almadıkları sorusuna verilen cevaplarda ortak nokta meclis üyelerinin hem partileri içerisinde (genel merkezin örgütlediği eğitim seminerleri, parti okulları) hem de Belediyeler Birliği tarafından düzenlenen eğitim seminerlerinde eğitimler aldıkları ancak eğitimlerin kısa süreli, yoğun ve sıkıştırılmış program dahilinde gerçekleştirilmesi yönündedir. Katılımcılar bu eğitimleri çoğunlukla sosyalleşme ortamı olarak değerlendirmişler ve kendileri açısından herhangi bir bağlayıcılığının olmadığını ifade etmişlerdir. Eğitimlerin içeriğine yönelik verilen cevaplar analiz edildiğinde ağırlıklı olarak belediye mevzuatı ve belediye meclis üyelerinin görev yetkileri üzerinde eğitimlerin verildiği anlaşılmaktadır. "*K1: Seçildikten sonra üç kere eğitim verdiler…", K17: Parti içerisinde eğitim aldık. Ancak gel gelelim belediye meclisi üyesi olduğumuzda belediye meclis üyesinin ne olduğunu bilmiyorduk…".*

Meclis üyelerinin bütçe görüşmelerine hazırlıklı bir şekilde gelmeleri bütçe görüşmelerine katılımları açısından oldukça önemli bir konudur. Bütçenin teknik bir belge olması, incelenmesi için bir süre gerektirmektedir. Belediye Meclisi Çalışma Yönetmeliği'nde toplantı süresi bütçenin görüşüldüğü toplantılarda yirmi, diğer toplantılarda beş günü aşamaz diye belirtilmiştir. Bu çerçevede meclis üyeleri için bütçe görüşmesi öncesi ve bütçe değerlendirme süreci oldukça uzun bir mesaidir. Katılımcılara yöneltilen *"bütçe görüşmeleri öncesinde belediye bütçe taslağını incelemek için yeterli bir süreniz oluyor mu?"* sorusuna verilen cevaplar incelendiğinde meclis üyeleri iki farklı cevap vermişlerdir. Kimi meclis üyeleri için süreler oldukça yeterli kimi meclis üyeleri için ise yetersiz görülmektedir. Ancak cevaplarda bir kümelenmenin olması dikkat çekicidir. Örneğin belediye başkanı ve yönetimiyle aynı partiye sahip olan meclis üyeleri sürelerin yeterli olduğunu ifade ederken, farklı siyasi partiler sürelerin yetersiz olduğu yönünde cevap vermişlerdir. Bir katılımcılının ifadeleri iktidar ve muhalefet olan meclis üyelerinin algı farklılıklarını açıkça ortaya koymaktadır. *K3: Yani tabii ki tanınıyor. Öncesinde zaten komisyondaki arkadaşlarımız birçok şeyi gözden geçiriyorlar, sonra e-postayla bize atıyorlar. Plan bütçe komisyonundan önce guruplara geliyor, tekrar gözden geçiriyoruz. Yani belki muhalif guruptaki arkadaşlar zamanı yetersiz görüyorlar ama yeterli bir zaman var çünkü bir haftalık bir süre de verildi. İnceleyecek olan aslında bir gün iki günde de inceleyebilir.* Benzer bir kümelenme bütçelerin katılımcı bir şekilde hazırlanıp hazırlanmadığı sorusuna verilen cevaplarda da gözlemlenmiştir. Sürenin yetmediğini ifade eden katılımcılar ya sürenin azlığından ya da gündem tarihinden çok kısa zaman önce bilgilendirmenin olduğundan şikâyet etmişlerdir. Bu soruya verilen cevapların bazıları şu şekildedir: *K1: Yeterli süremiz oluyor. Bir hafta önceden bize e-posta olarak atıyorlar. Alıyorsun, inceliyorsun. K5: Olmuyor maalesef. Bu konuda da birçok kez eleştirimizi söylüyoruz ama maalesef ki bu bir türlü yetişmiyor ya da yetiştirilmek istenmiyor. K12: Yani genelde gönderiyorlar ama ya 1-2 gün önce gönderiyorlar, ya da 2-3 gün içinde gönderiyorlar. Bir hafta 10 gün gibi önceden olması gerekir. K14: Aslında yok. Yasa gereği bize gündemin üç iş günü öncesinde verilmesi lazım belediye bize tam ucu ucuna vermekte. 4 iş gününü biz daha görmedik.*

Katılımcılar "*bütçe görüşmelerinden önce bütçe verilerinin daha iyi bir şekilde anlaşılması adına grubunuz ya da belediye meclisi tarafından açıklayıcı ve özet tablolar sunuluyor mu? Bütçe görüşmeleri süresince teknik bir destek alıyor musunuz*?" sorusuna ise ağırlıklı olarak belediye tarafından herhangi bir teknik destek verilmediği ancak bütçe komisyonları tarafından gerekli bilgilerin verildiği yönünde cevaplar vermişlerdir. Katılımcılar imar ve bütçe gibi konuların daha çok grup toplantılarında tartışıldığını belirtmişlerdir. İlgili komisyonlarda yer alan meclis üyelerinin grup toplantılarında ya da istenilmesi halinde bire bir bilgilendirmeler yaptığı birçok meclis üyesi tarafından ifade edilmiştir. *K20: Mecliste herhangi bir teknik destek yok ama örneğin harcamacı müdürlüklere bilgi edinmek istediğimizde bize yardımcı oluyorlar. Diğer taraftan komisyonda yer alan arkadaşlar her sorumuza cevap veriyorlar.*

4.4.3. Bütçenin anlaşılabilirliği

Katılımcılar açısından bütçenin anlaşılabilir olup olmadığını ölçmek için katılımcılara *"Sizin açınızdan bütçe belgesi teknik açıdan anlaşılması zor bir metin mi? Sizin açınızdan bütçede anlaşılması en zor olan bölüm hangisidir?"* soruları yöneltilmiştir. Verilen cevaplarda bütçe komisyonu içerisinde yer alan ve mesleki olarak konuyla ilgili faaliyetlerde bulunan örneğin mali müşavir olan üyeler açısından dahi bütçe metninin anlaşılması zor bir belge olduğu ifade edilmektedir. Diğer taraftan meclis üyelerinin çoğunluğu bütçenin zor bir metin olmasına karşılık destek alabildiklerini de belirtmişlerdir. Bütçede algılanan en zor bölüm ise meclis üyelerinin daha çok alt kalemlerdeki tasniflerin nasıl çözümleneceğini bilmemeleri olmuştur. Nitekim görüşmelerde bu soruya verilen cevaplarda dahi bir zorlanmanın olduğu gözlemlenmiştir. *K11: Elbette zor. Çünkü alt alta kalemleri var, fazla kalemler var o yüzden zaman zaman zorlandığım oluyor. K19: Oldukça zorlanıyorum ama daha önce de ifade ettiğim gibi her zaman teknik destek alabiliyorum.*

4.4.4. Bütçeleme sürecinde yerel paydaşların katılımı

Belediye meclis üyelerinin bütçelerin hazırlanması ve görüşülmesinde yerel paydaşların katılımlarına yönelik düşüncelerini değerlendirebilmek için katılımcılara belediye bütçesinin yerel paydaşlarla birlikte (dernek, vakıf, sendikalar vb. STK'lar, Kent Konseyi) katılımcı bir şekilde hazırlanıp hazırlanmadığı sorusu yöneltilmiştir. Özellikle belediye başkanı ile aynı siyasi partide olan bazı belediye meclis üyelerinin bu soruya olumlu bir cevap verdiği gözlemlenmiştir. Ancak bazı üyeler ise net bir ifade ile sadece bütçeleme sürecinin değil belediye yönetiminin tamamının katılımcı olmadığı bilakis işlerin belediye başkanının tekelinde yürütüldüğünü belirtmiştir. *K20 "kendi içimizde daha bir katılım sağlayamazken STK'larla bir katılım nasıl sağlayacağız ki, kaldı ki Türkiye'de STK'ların durumu ayrı bir sorun".* Diğer taraftan belediye bütçesinin katılımcı bir şekilde hazırlandığını ileri süren meclis üyelerinin sonraki ifadelerinde katılımcılığın sadece belediye başkanlığıyla koordineli bir şekilde ilişkilerin yürütülmesi olarak algıladıkları kanaati oluşmuştur.

4.4.5. Bütçe okuryazarlığı düzeyi ve güçlendirilmesine yönelik öneriler

Son olarak katılımcılara bütçe okuryazarlık düzeylerini değerlendirmeleri istenmiş ve okuryazarlık düzeylerinin arttırılması için ne gibi önerileri olduğu sorulmuştur. Verilen cevaplar değerlendirildiğinde katılımcıların çoğunun bütçe okuryazarlık düzeylerini yeterli görmediği anlaşılmaktadır. Bütçe komisyonunda yer alan ve mali konularda uzmanlığa sahip olan katılımcılar ise yeterli bir bilgi düzeyine sahip olduklarını belirtmişlerdir. Katılımcıların bütçe okuryazarlığının güçlendirilmesine yönelik getirdiği öneriler genel olarak değerlendirildiğinde eğitim başlığının en çok referans gösterilen öneri olduğu görülmektedir. *K12 "Yeterli görmüyorum…Bunun arttırılmasının tek yolu eğitim". K18 "Eğitimler verilmeli. Her bir komisyon için ayrı ayrı eğitimler verilmeli ancak bu eğitimler zaman zaman tekrarlanmalı. Mevzuat değişiyor bu değişiklikler takip edilmeli".* Katılımcılar tarafından eğitimlerin belediye bünyesinde verilmesi ve sürekli hale getirilmesi önemle vurgulanmaktadır. Eğitim önerisinin yanı sıra katılımcılar belediye-üniversite iş birliği, belediye okulunun kurulması, belediye meclis üyelerinin seçiminde belirli kriterlerin aranması, katılımcı yaklaşımın benimsenmesi, kamuoyu denetimi önerilerinde de bulunmuşlardır.

5. Tartışma

Elde edilen bulgular neticesinde ileri sürülen 9 hipotezin 3'ü (H_3, H_7, H_9) kabul edilmiştir. Başka bir ifade ile yaş eğitim ve deneyim süreleri ile hem bilgi düzeyi hem de katılım düzeyi arasında anlamlı bir ilişki bulunmazken meclis komisyonlarında görev alma ile hem bilgi düzeyi hem de katılım düzeyi arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Literatürde finansal ve vergi okuryazarlık ile belirli demografik özellikler (yaş, cinsiyet, eğitim) arasında anlamlı ilişki bulan çalışmalar olduğu gibi (Ansong ve Gyensare, 2012; Bhushan ve Medury, 2013; Blechova ve Sobotovicova, 2013; Blechova ve Sobotovicova, 2016; Rai vd., 2019) aralarında anlamlı ilişkilerin kurulamadığı (Walstad, 1997; Kumar ve Tanwar, 2020; Bakırtaş ve Yaşa, 2020; Formanova, 2021) çalışmalar da bulunmaktadır. Çalışmada elde edilen en önemli bulgu belediye meclis üyelerinin bilgi puanı skoru ile bütçe görüşmelerine katılım düzeyi arasında anlamlı bir ilişkinin bulunmasıdır. Buradan hareketle belediye meclis üyelerinin bütçe mevzuatına dair bilgi düzeyleri ile üyelerin bütçe görüşmelerine daha fazla katılmaları ve söz almaları arasında bir pozitif bir ilişkinin olduğu söylenebilir.

Bilgi düzeyi skoru değerlendirildiğinde ise her üç belediyede görev almakta olan ankete katılan meclis üyelerinin bilgi puanı ortalaması 69,42 olarak bulunmuş ve bu skorla belediye meclis üyelerinin bütçe mevzuatı hakkında yeterli bir bilgi düzeyine sahip olduğu ortaya konulmuştur. Elbette skorun yüksek olmasının nedenlerinden biri ankete katılan 138 üyenin 103'ünün belediye meclis komisyonlarında yer almasıdır. Nitekim çalışmada komisyonda görev almak ile bilgi düzeyi arasında da anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Çalışmanın özgün yanlarından birini de meclis üyeleri ile gerçekleştirilen derinlemesine görüşmeler oluşturmaktadır. Derinlemesine görüşmenin yanı sıra her üç belediyenin meclis görüşmelerine katılınmış ve önemli gözlemler edinilmiştir. Görüşme yapılan katılımcıların büyük bir çoğunluğunu komisyon üyeleri oluşturmuştur. Komisyon seçimlerinde ise büyük bir çoğunluğun yine ilgili komisyonun uzmanlığına göre seçilmiş meslek gruplarının oluşturduğu gözlemlenmiştir. Birçok çalışmada da bu yönde bulguların elde edildiğini söyleyebiliriz. Örneğin; Çam (2016) Adana BŞB için yaptığı çalışmasında; "meclis üyeliği teknik bilgi ve uzmanlık gerektiren iş olarak, bir çeşit teknokratlık olarak görüldüğü", "belediye meclis kararlarının çoğu dava konusu olmasından kaynaklı üyelerin teknik bilgiye sahip olmadıkları konularda çekimser davrandıkları ve belediye bürokrasisinde deneyim ve uzmanlığın yerine siyasi bağlarının belirleyici olduğu yönünde bulgular elde etmiştir (Çam, 2016: 128-129). Çetinkaya (2016) Bursa BŞB için yaptığı çalışmasında; "seçilen kişilerin parti üyesi olmaları ve yöneticilere yakın olmalarının öneminin fazla olduğu", "seçilen kişilerin bulundukları komisyonlarda istisnalar olsa da komisyonun içeriğine göre uzmanlık alanlarına göre bir anlamda parti tarafından görevlendirildikleri" yönünde bulgular elde edilmiştir. Buna karşılık bazı belediye meclis komisyonlarında uzmanlığın yanı sıra farklı kriter ya da amaçlarla meclis komisyonu seçimi yapıldığı yönünde bulgular da elde edilmiştir (Çetinkaya, 2016: 137-138). Çiçek (2016) Diyarbakır BŞB için yaptığı çalışmasında; belediye meclisinin idari, kurumsal ve mali düzenlemelerden ve ihtisas komisyonlarının gerektirdiği bilgi ve beceriye sahip üyelerden yoksun olduğu, meclisin ve komisyonların dikkate değer bir etkinliğinin söz konusu olmadığı, Diyarbakır'da feodal aile bağlarından ziyade kentteki siyasi ilişkilerin, ağların cemaatlerin meclisin oluşumu ve katılımında belirleyici olduğu yönünde bulgular elde etmiştir (Çiçek, 2016: 153-154).

Belediye meclisi üyelerinin bütçe mevzuatı bilgisi ve almış oldukları eğitimlerin bilgi düzeylerine ne yönde katkı sağladığı yönünde elde edilen bulgular değerlendirildiğinde ise üyelerin meclis üyesi seçilmeden önce yeterli bilgiye sahip olmadıkları sonrasında aldıkları eğitim ve deneyimleri ile okuryazarlık düzeylerini arttırmaya çabaladıkları anlaşılmaktadır. Finansal okuryazarlığa ilişkin ampirik çalışmalar finansal eğitimin finansal davranışlar üzerinde olumlu bir etkisi olduğunu göstermektedir. Bu çalışmalardan elde edilen bulgulara göre eğitim programları ve seminerler, tasarrufları ve toplam finansal serveti olumlu bir şekilde etkilemektedir (Bernheim vd., 2003: 1517; Ansong ve Gyensare, 2012: 131-132). Ancak bazı meclis üyelerinin de vurguladıkları gibi eğer mesleki uzmanlığınız (mali müşavir, işletme vb.) yoksa teknik konularda yeterli bir düzeyde bütçe bilgisine sahip olmak oldukça zordur. Bu durum imar vb. konular için de geçerlidir. Ayrıca bu sonuç meclis üyelerinin temsiliyeti sorununu da gündeme getirmektedir. Belediye meclis üyeliği siyasi ya da iktisadi ağları geliştirmek açısından cazip bir statü olarak görülmektedir (Arıkboğa, 2016: 67). Meclis üyelerinin hem mevcut profillerinin daha çok imar ya da inşaatla ilgili mesleklerden oluşması hem de birden fazla dönemde meclis üyeliği yapması bu ağların geliştirilmesinde önemli bir motivasyon kaynağı olarak görülmektedir. Suğur (2016) Eskişehir BŞB için yaptığı çalışmasında; Eskişehir belediye meclisinin profilinin ağırlık olarak mesleki açıdan ticari/teknokratik bir yapıyı ön plana çıkardığı, demokrasi ve katılımcılık açısından yerel yönetimde ciddi sorunlar olduğu, stratejik planın ve performans programının hazırlanması sürecinde kent paydaşlarının görüşlerinin alınmadığı ve belediye meclisinde grup kararlarının etkili olduğu yönünde bulgular elde etmiştir (Suğur, 2016: 173-174). Daha fazla sosyal temsiliyetin başka bir ifade ile toplumun tüm üyelerinin bakış açılarını ve deneyimlerini içermesinin karar alma süreçleri ve sonuçları üzerinde olumlu bir etki yaratacağını söylemek mümkündür (Bulut ve Taniyici, 2006: 418-419). Yine bazı araştırmalar, daha fazla temsili seçilmiş organların siyasetin ve kamu politikasının tarzı, süreci ve özünde bir fark yaratabileceğini öne sürmektedir (MacManus ve Newmark, 1998). Bununla birlikte, çok partili meclislerin ya da toplumum her kesiminin temsil edildiği meclislerin başarısına dair önemli vurgular yapılmaktadır (Córdova ve España-Nájera, 2021: 195-196). Muhalefetin sayısal temsili, muhalefetin kamu politikasını etkili bir şekilde etkileme ve gözetim rolü oynama yeteneğini de büyük ölçüde belirlemektedir. İktidar partisi üyeleri belediyenin maliyesi üzerinde mutlak kontrol sahibi olsalar da güçlü bir muhalefet iktidar partisini hesap verebilir kılmakta tartışmasız daha etkili olabilir (Córdova ve España-Nájera, 2021: 197). Bu nedenle, muhalefet üyeleri, daha büyük bir sandalye yüzdesine sahip olduklarında, iktidar partisini denetlemede daha başarılı olmaktadır.

Türkiye'de belediye meclislerinin çoğunda iktidar partisi çoğunluktadır. Güçlü belediye başkanlığı modelinin hâkim olduğu belediyelerde meclisin siyasi bileşimi de ayrıca iktidar muhalefet ilişkileri üzerinde bir belirleyiciliğe sahiptir. Bu durumda görüşme yaptığımız ve muhalefet konumunda yer alan meclis üyelerinin *başkan ne derse o, çoğunluk onlar güç onlarda* serzenişlerinin yersiz olmadığı anlaşılmaktadır. Çolakoğlu (2016) Erzurum BŞB için yaptığı çalışmasında; mecliste iktidar partisinin kente dair alınan kararlarda büyük ölçüde etkin olduğu yönünde bulgu elde etmiştir (Çolakoğlu, 2016: 164). Birçok akademik çalışmada da benzer bulguların elde edildiği görülmektedir. Örneğin, Gültekin (2016) Gaziantep BŞB için yaptığı çalışmasında; belediye meclisinin işleyişi ve kente dair uygulanan bütün politikaların, yerelde de olsa, özellikle iktidar partisi açısından merkezden bir müdahaleye maruz kaldığı, kente dair politikalarda iktidar ve muhalefet arasında derin görüş ayrılıklarının olduğunu, Demiroğlu ve Okutan (2016: 220) ise İstanbul BŞB için yaptıkları çalışmalarında komisyonlardaki teknik görüşlerin meclis toplantılarında ise siyasi görüşlerin karşı karşıya geldiği, önemli konularda muhalefet görüşlerinin dikkate alınmadığı yönünde bulgular elde etmişlerdir.

Derinlemesine görüşmede elde edilen bulgulardan biri de bütçenin anlaşılabilir kılınması için meclis bütçe komisyonlarının etkinliğidir. Birçok üyenin de ifade ettiği gibi bütçe ile ilgili bilgi akışı daha çok bütçe komisyon üyelerinin bireysel çabalarından ileri gelmektedir. Belediye meclisinin gündemi kimi zaman rutin işlerle ilgili olurken kimi zaman da imar, bütçe, eğitim, sağlık gibi teknik konuları kapsamaktadır. Dolayısıyla karar alma süreçlerinde meclis üyelerinin ilgili teknik konularda bilgi sahibi olması gerekmektedir. Uygulamada daha çok uzmanlık komisyonlarında yer alan temsilcilerin bilgilendirme yaptığı görülmektedir. Ancak bu durumda bilgilendirmenin tek boyutlu olduğu hususu gündeme gelmektedir. Meclis üyelerinin kararına etki edecek bu tek yönlü bilgilendirmenin bazı zamanlarda eksik bilgiye yol açacağı bilinmelidir. Bir diğer önemli husus da grup toplantılarıdır. Yine uygulamada komisyon kararının ardından meclis görüşmesinin öncesinde gündem maddeleri parti gruplarında tartışılmakta ve grup kararları alınmaktadır. Bu kararlar parti tüzükleri gereği parti üyeleri açısından bağlayıcı bir niteliğe sahip olmaktadır. Bu durum meclis üyesinin bireysel bir biçimde hareket etmesini engellemekte ve iradesini sınırlamaktadır (Arıkboğa, 2016: 69).

Görüşmelerden elde edilen önemli bulgulardan bir diğeri de üyelerin bütçeleme sürecinin katılımcı bir şekilde gerçekleştirilip gerçekleştirilmediğine dair görüşleridir. Katılımcıların çoğunluğu, belediye bütçelerinin hazırlanması ve görüşülmesi sürecinde (dernek, vakıf, akademik odalar, meslek örgütleri, iş insanları derneği, sendikalar vs.) yerel paydaşların katılımlarının önemli olduğunu ancak uygulama pratiklerinde ilgili mevzuatın eksikliği ve katılım mekanizmalarının yetersizliği ile yerelde katılımcılık ilişkisinin zayıf kaldığını belirtmişlerdir. Belediyelerin karar-alma ve bütçeleme süreçlerine vatandaşların katılımları STK'ların etkinliği ile daha mümkün hale gelmektedir (Eroğlu vd., 2023). Çoğulcu siyasi yapı içerisinde STK'lar toplum çıkarlarını temsil ederek belirsiz ve dağınık bir halde olan vatandaş taleplerini daha belirgin hale getirmekte ve siyasal iktidara vatandaşların sesini duyurabilmektedir. STK'lar aynı zamanda bütçeleme sürecinde de demokrasinin temsilcileri olarak görevler almaktadırlar. Örneğin özellikle aynı mahalle veya bölgede ikamet edenlerin bir araya gelerek oluşturacakları STK'ların belediye bütçesinin tamamı olmasa da en azından bir kısmının hazırlık sürecinde aktif rol almaları belediye bütçelerinin çok daha demokratik yöntemlerle hazırlanmasına yol açacaktır (Ergen, 2012:318-324).

Çalışmada son olarak meclis üyelerinin bütçe okuryazarlık düzeyleri ile ilgili vermiş oldukları cevaplar değerlendirilmiş ve katılımcıların bilgilerini daha çok kendi çabalarıyla arttırdıkları ve bütçe okuryazarlıklarının yeterli olup olmadığı konusunu değerlendirmede dahi bir yetkinliğe sahip olmadıkları gözlemlenmiştir. Bu bulgu meclis üyelerinin bütçe okuryazarlık düzeylerinin artırılması ve bütçe konularında daha fazla bilgi edinebilecekleri eğitim süreçlerinin planlanması gerekliliğini ortaya koymaktadır.

6. Sonuç ve Öneriler

Belediye meclis üyelerinin bütçe okuryazarlık düzeylerinin değerlendirildiği bu çalışmada, okuryazarlık kavramı tartışılmış, ilgili literatürde finansal ve vergi okuryazarlıkla ilgili ampirik çalışmalara yer verilerek bu çalışmalardan elde edilen bulgular ortaya konulmuş ve 3 belediyede belediye meclis üyeleriyle gerçekleştirilen anket ve yarı yapılandırılmış görüşme neticesinde belediye meclis üyelerinin bütçe okuryazarlık düzeyine ilişkin bulgular elde edilmiştir. Elde edilen bulgular çerçevesinde belediye meclis üyelerinde bütçe okuryazarlığının güçlendirilmesine yönelik önerileri şu şekilde sıralayabiliriz:

(1) Belediye bütçeleri salt belediye giderlerinin ve gelirlerinin gösterildiği metinler değildir. Aynı zamanda kentin tüm paydaşlarının gündelik yaşamlarını ilgilendiren daha sağlıklı, kaliteli, refah düzeyi yüksek,

çağdaş ve demokratik bir kent ortamına yol açacak kararların alındığı bir planlama ve programlama sürecidir. Bu açılardan belediye bütçelerinin iktisadi işlevlerinin yanı sıra politik, sosyal ve kültürel işlevleri bulunmaktadır. Bu nedenle başta belediye başkanı ve meclis üyeleri saydam, hesap verilebilir ve katılımcı bir bütçeleme anlayışının tesis edilmesi yönünde bir sorumlulukla hareket etmelidir. Bütçe okuryazarlığının arttırılmasına yönelik geliştirilecek adımlar bu sorumluluklardan biridir. Bütçe okuryazarlığının arttırılması, belediye meclisi üyelerinin bütçeleme sürecinde daha aktif hale gelmesine ve bütçe görüşmelerine daha fazla katılım sağlamasına yol açacaktır. Bütçe okuryazarlık düzeylerinin arttırılmasında en önemli araç kurum içi örgütlenecek olan eğitimlerdir. Belediyeler kendi bünyelerinde meclis üyelerine düzenli aralıklarla bütçe eğitimleri vermelidir. Bu kapsamda meclis üyeleri için belediye okulları kurulabilir ya da üniversite-kamu iş birliğinden yararlanılarak üniversitelerden bütçe yönetimi, kamu alımları ve belediye mevzuatları konularında seminerler düzenlenmesi ya da lisans üstü eğitim programları geliştirmeleri talep edilebilir. Meclis üyeleri belirli aralıklarla bu eğitimlerden yararlanarak bütçe okuryazarlık seviyelerini tespit edebilirler. Özellikle bütçe komisyonlarında yer alacak olan üyeler için meclis yönetmeliğinde yapılacak değişikliklerle bütçe okuryazarlık seviyesi yeterlilik belgesi aranabilir.

(2) Belediye bütçeleri belediyeye ait gelir ve gider tahminlerini göstermektedir. Bütçelerin stratejik planlamaya uygun ve katılımcı bir şekilde hazırlanması bütçeleme sürecinin başarılı bir şekilde tesis edilmesini sağlamaktadır. Bütçe kamu mali yönetim sisteminin bir parçası olarak vergi, harcama, borçlanma gibi birbirleriyle etkileşim içerisinde olan bileşimlere sahiptir. Bütçe ayrıca ve kamu mali yönetim sistemi, kamu idare sistemi, kamu hukuk sistemi gibi diğer sistemlerle birlikte devlet sisteminin kendisini oluşturmaktadır. Bu nedenle bütçeyi tek başına vergi ve harcamaların tasnifi ile ilgili bir yönetim süreci olarak değerlendirmemek gerekmektedir. Mali yönetim yapıları, idari yapılanma, siyasi yönetim tarzları bütçe mekanizmalarının fiili işleyişi üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Dolayısıyla bütçe yönetimini etkin kılacak mekanizmalar oluşturulmalı, kurumlar arası iş birlikleri geliştirilmeli ve bu bağlamda kurumlara işlerlik kazandıracak bir kurumsal yeniden yapılanma süreci gerçekleştirilmelidir.

(3) Bütçe yönetimi ve okuryazarlığı sadece özel ya da kamu kurumlarında bütçe yapıcılarının ihtiyaç duyduğu bir konu değildir. İktisadi ilişkilerin gündelik yaşamının her alanına sirayet ettiği, ekonomik faaliyetlerin dijitalleştiği, finansal yatırım araçlarının, konut-araba-tüketici vb. her türlü kredilerin kullanımının ve yaygınlığının arttığı, bireysel emeklilik sistemlerinin geliştiği günümüzde her bir bireyin bütçelerini maksimum düzeyde yönetme kabiliyetini geliştirmesi gerekmektedir. Bu nedenle bütçe yönetimi ve bütçe okuryazarlığı eğitim kademelerinin ilk aşamasında eğitim müfredatına konulmalıdır. Böylelikle kaynakların kullanımında bireyden başlamak suretiyle bir etkinlik sağlanabilir.

(4) Belediyelerde planlama ve bütçeleme süreçlerine kentin tüm paydaşları dahil edilmelidir. Bütçe görüşmeleri kamuya açık bir şekilde yürütülmektedir. Ancak vatandaşların bütçe görüşmelerine yönelik ilgisi, katılım mekanizmalarının yeterli düzeyde olmaması, vatandaşların düşük bütçe bilinci ve farkındalık düzeyleri vb. nedenlerden kaynaklı hala düşük seviyededir. Bu nedenle vatandaşların bütçeyi bilmeleri ve bütçe hakkına sahip çıkmaları gerekmektedir. Burada belediyeye ve meclis üyelerine önemli sorumluluklar düşmektedir. Belediye meclisleri kentteki farklı kesimlerle ve aktörlerle etkileşim içinde çalışarak daha geniş bir toplumsal fayda ortaya koyabilir. Bu kapsamda kent konseylerinin, kadın, çevre, işçi, çocuk, hayvan vb. hak arayışı içerisinde yer alan dernek, vakıf, sendika gibi örgütlerin, meslek odalarının, akademik odaların meclislerdeki temsiliyeti ve katılımları artırılmalıdır. Belediye meclis üyelerinin meslek gruplarındaki dağılımı temsil düzeyi ile ilişkilendirilmelidir.

(5) Belediye meclisi üyeliği görevi gönüllülük esasına göre yürütülmektedir. Bu nedenle meclis üyelerinin katılımının daha fazla artması ve katılım sürecini iş yükü olarak algılamamaları için çalışma şartları ve koşulları, üyelik statüleri ve özlük hakları iyileştirilmelidir. Meclis üyelerinin belediye faaliyetlerini yakından takip edebileceği, vatandaşların taleplerini daha hızlı bir şekilde meclise taşıyabileceği ve vatandaşların edinmesi gereken bilgileri ilgili birimlerden hızlıca seçmene aktarabileceği meclis yapısına ve iletişim kanallarına sahip olması gerekmektedir. Belediyeler, meclis üyelerine ofis verme ya da farklı iletişim kanalları geliştirme şeklindeki imkanları sağlamalıdır. Böylelikle vatandaşlar ile belediye meclis üyeleri arasında katılımcılık ve temsiliyet açısından ilişkiler güçlendirilmiş olur.

Kaynakça

Abdullah, M. A. ve R. Chong. (2014). "Financial Literacy: An Exploratory Review of the Literature and Future Research". *Journal of Emerging Economies and Islamic Research*, 2(3), 33-41.

Alexander, P., M. Balavac, S. Mukherjee, A. Lymer, ve D. Massey (2018). *Improving Tax Literacy and Tax Morale of Young Adults*. End of Project Report to the Chartered Institute of Taxation, Bournemouth Accounting, Finance and Economic Series, No 23.

Ansong, A. ve M. Gyensare. (2012). "Determinants of University Working-Students Financial Literacy at the University of Cape Coast, Ghana". *International Journal of Business and Management*, 7(9), 126-133.

Arıkboğa, Ü. (2016). "Türkiye'de Belediyelerin Gelir Yapısı: Sorunlar ve Çözüm Önerileri". *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13(33), 276-297.

Arıkboğa, E. (2009). "Ölçek Reformunun Büyükşehir Belediye Meclislerindeki Temsil Adaletine Olumlu Etkileri". *Ulusal Kalkınma ve Yerel Yönetimler*, 4, 737-754.

Bakırtaş, D. ve A. A. Yaşa. (2020). "Vergi Okuryazarlık Düzeyinin Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma: Salihli Belediyesi Örneği". *Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 13(4), 741-757.

Becker, K. D., K. T. Witte ve G. V. Campenhout (2020). "The Role Of National Culture in Financial Literacy: Cross-Country Evidence". *The Journal of Consumer Affairs*, 54(3), 912-930.

Bektaş N. B., Çetinkaya,Ö. (2021). "Bütçe Yönetimi Kavramı ve Türkiye'de Bütçe Yönetiminin Başarısının Değerlendirilmesi". *International Journal of Public Finance*, 6 (2), 233-262.

Bernheim, B. D. ve D. M. Garrett. (2003). "The Effects of Financial Education in the Workplace: Evidence From A Survey of Households". *Journal of Public Economics*, 87(7-8), 1487-1519.

Bhushan, P. ve Y. Medury. (2013). "Determining Tax Literacy of Salaried Individuals an Empirical Analysis". *IOSR Journal of Business and Management*, 10(6), 76-80.

Blechova, B. ve S. Sobotovicova. (2016). "Analysis of Tax Education in a Business School: A Case Study". *Periodica Polytechnica Social and Management Sciences*, 24(2), 113-118.

Blechova, B. ve S. Sobotovicova. (2013). "Tax Education as a Part of Financial Literacy". *Trends Economics and Management*, 13, 33-40.

Bulut, Y. ve Ş. Tanıyıcı. (2006). "Representativeness and Attitudes of Municipal Council Members in Turkey: The Case of Erzincan Province". *Local Government Studies*, 32(4), 413-428.

Burhead J. (1956). *Government Budgeting*. New York John Wiley&Sons, Inc, London.

Ciğerci, İ., Pehlivan, M. (2022). "Bütçe Okuryazarlığı: Ege Bölgesi Belediye Meclis Üyeleri Üzerine Bir Çalışma". *Vergi Raporu*, 268, 191-217.

Córdova, A. ve A. España-Nájera. (2021). "Do Multi-Party Municipal Councils Improve Local Governance? Municipal Councilors' Opinions in El Salvador". *Journal of Politics in Latin America*, 13(2), 192-218.

Cvrlje, D. (2015). "Tax Literacy as an Instrument of Combating and Overcoming Tax System Complexity, Low Tax Morale and Tax Non-Compliance". *The Macrotheme Review*, 4 (3), 156-167.

Çam, A. Ç. (2016). Büyükşehir Belediye Meclisinin Yapısı, İşleyişi ve Yerel Demokrasi: Adana Örneği. *Yerel Demokrasi Sorunsalı: Büyükşehir Belediye Meclisleri Yapısı ve İşleyişi*. (Ed. P. U. Semerci). İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Çetinkaya, Ö. (2016). Büyükşehir Belediye Meclisinin Yapısı, İşleyişi ve Yerel Demokrasi: Bursa Örneği. *Yerel Demokrasi Sorunsalı: Büyükşehir Belediye Meclisleri Yapısı ve İşleyişi*. (Ed. P. U. Semerci). İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Çiçek, C. (2016). Büyükşehir Belediye Meclisinin Yapısı, İşleyişi ve Yerel Demokrasi: Diyarbakır Örneği. *Yerel Demokrasi Sorunsalı: Büyükşehir Belediye Meclisleri Yapısı ve İşleyişi.* (Ed. P. U. Semerci). İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Çitçi, O. (1989).Yerel yönetimlerde temsil: belediye örneği. Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları.

Çolakoğlu, E. (2016). Büyükşehir Belediye Meclisinin Yapısı, İşleyişi ve Yerel Demokrasi: Erzurum Örneği. *Yerel Demokrasi Sorunsalı: Büyükşehir Belediye Meclisleri Yapısı ve İşleyişi.* (Ed. P. U. Semerci). İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Demiroğlu, T. E. ve E. M. Okutan.(2016). Büyükşehir Belediye Meclisinin Yapısı, İşleyişi ve Yerel Demokrasi: İstanbul Örneği. *Yerel Demokrasi Sorunsalı: Büyükşehir Belediye Meclisleri Yapısı ve İşleyişi*. (Ed. P. U. Semerci). İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Eniola, A. A., Entebang, H. (2017.) "SME Managers and Financial Literacy", *Global Business Review,* 18 (3) 559–576.

Erder, S. ve İ. Nihal. (2008). *Türkiye'de Yerel Politikanın Yükselişi: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Örneği*. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Ergen, Z. (2012). "Yönetimden Yönetişime: Katılımcı Bütçeleme Modeli". *Maliye Dergisi*, 163, 316-334.

Eroğlu, E., Dev, A. M., Tunç, G. ve Gerçek, A. (2023). An Analysis of the Relationship Between Municipalities and NGOs in Terms of Active Participation in Local Budgeting in Türkiye. *Sosyoekonomi*, 31(56), 171-190.

Etoromat, L. (2021). "Budget Literacy and Financial Performance of Saccos in Kumi District-Uganda", *American Academic Scientific Research Journal for Engineering, Technology, and Sciences (ASRJETS),* 83 (1), 186-206.

Fettahoğlu, S. (2015). "Hane Halkının Finans Eğitimi ve Finansal Okuryazarlık Düzeyleri Üzerine Kocaeli'nde Bir Araştırma", *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, Temmuz, 101-116

Formanova, L., M. Madr, B. Andrlık ve V. Hrabalova (2021). "Factors Influencing the Level of Tax Literacy of Students of Bachelor Study Programmes in Economics at Faculties of Economics". *DANUBE*, 12(4), 308–323.

Frankel, K. K., B. L. Becker, M. W. Rowe ve P. D. Pearson (2016). "From "What is Reading?" To What is Literacy?". *Journal of Education*, 196(3), 7-17.

Gültekin, M. N.(2016). Büyükşehir Belediye Meclisinin Yapısı, İşleyişi ve Yerel Demokrasi: Gaziantep Örneği. *Yerel Demokrasi Sorunsalı: Büyükşehir Belediye Meclisleri Yapısı ve İşleyişi*. (Ed. P. U. Semerci). İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Güvenç, H. (2017). "Öğretim Programlarımızda Finansal Okuryazarlık". *İlköğretim Online*, 16 (3), 935-948.

Hamid, F. S. ve Y.J. Loke. (2020). "Financial Literacy, Money Management Skill and Credit Card Repayments". *International Journal of Consumer Studies*, 45(2), 235-247.

Huston, S. J. (2010). "Measuring Financial Literacy". *The Journal of Consumer Affairs.* 44(2), 296-316.

Karakoç, M., Yeşildağ, E. (2019). "Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlık Düzeylerini Tespit Etmeye Yönelik Bir Alan Araştırması: Ege Bölgesi'nde Bir Uygulama", *Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi*, 3, 511-532.

Kaur, A. (2018). "A study on Tax Literacy Level Among Taxpayers (A Case Study of Derabassi City)", *International Journal of Commerce and Management Research,* 4(6), 137-140.

Keleş, R., ve Toprak, Z. (2000). 21. Yüzyıla Girerken Türkiye'de Belediye Meclislerinde Siyaset, İzmir Büyükşehir Belediyesi.

Knobel, M. ve C. Lankshear. (2006). "Digital Literacy and Digital Literacies: Policy, Pedagogy and Research Considerations for Education". *Nordic Journal of Digital Literacy*, 1(1), 12-24.

Kramer F. A. (1979). *Contemporary Approaches to Public Budgeting*. Cambridge: Winthrop Publishers.

Kumar, M. ve N. Tanwar. (2020). "Study of Factors Affecting Tax Literacy of Individual Investors". *UGC Care Journal*, 43(4), 85-95.

Latiff, A. R. A., Noordin, B. A. A., Omar, M. R. C., Harjito, D. A. (2005). "Tax Literacy Rate Among Taxpayers: Evidence From Malaysia", *JAAI*, 9(1), 1-11.

Lin, X., Bruhn, A., William, J. (2019). "Extending Financial Literacy to Insurance Literacy: a Survey Approach", *Accounting & Finance,* 59, 685–713.

Machova, R., Seben, Z., Kutna, A. (2019). "Generation Z and Y versus Tax Literacy in the 21st Century". *Journal of Applied Economic Sciences*, 2(64): 433-439.

MacManus, S. A. (1998). "Seniors in City Hall: Causes and Consequences of the Graying of City Councils". *Social Science Quarterly*, 79(3), 620-633.

Madi, N., A. Kamaluddin, T. Janggu, M. B. A. Ibrahim, A. B. A. Samah ve K. Jusoff (2010). "Tax Literacy among Employees: Sabah and Sarawak's Perspective". *International Journal of Economics and Finance*, 2(1), 218-223.

Masud, H., H. Pfeil, S. Agarwal ve G. A. Briseno (2017). *International Practices to Promote Budget Literacy Key Findings and Lessons Learned*. International Bank for Reconstruction and Development, The World Bank.

Memeti, M. ve V. Kreci, (2016). "Role of Municipal Council in Increasing Citizen Participation at the Local Budget Process". *International Public Administration Review*, 14(2-3), 53-73.

Mercan, N., E. Oyur, A.Altınay ve Y. Aksanyar (2012). "Ekonomi Okur Yazarlığına Yönelik Ampirik Bir Araştırma". *Ekonomi Bilimleri Dergisi*, 4(2), 109-118.

Miller, M., N. Godfrey, B. Levesque, ve E. Stark, (2009). *The Case for Financial Literacy in Developing Countries: Promoting Access to Finance by Empowering Consumers*. Washington: World Bank.

Mouckova, M., Vitek, L. (2018). "Tax Literacy", *Acta Universitatis Agriculturae et Silviculturae Mendelianae Brunensis*, 66 (2), 553-559.

Nichita, R. A. (2015). "Knowledge Is Power. Improving Tax Compliance By Means Of Boosting Tax Literacy", *Annals of Faculty of Economics,* 1 (1), 770-774.

OECD (2018). *OECD/INFE Toolkit for Measuring Financial Literacy and Financial Inclusion*. OECD.

Oktay, T. (2013). *Yerel Siyaset Bağlamında Belediye Meclis Komisyonları: Marmara Bölgesi Örneği.* İstanbul: TC Marmara Belediyeler Birliği Yayını.

Perry, K. H. (2012). What Is Literacy?--A Critical Overview of Sociocultural Perspectives. Journal of Language and Literacy Education,8 (1), 50-71.

Pham, A., Grégoire, A. G., Godbout, L., Guay, J. H. (2020). "Tax Literacy: A Canadian Perspective". *Canadian Tax Journal,* 68 (4), 987-1007.

Rai, K., S. Dua ve M. Yadav (2019). "Association of Financial Attitude, Financial Behaviour and Financial Knowledge Towards Financial Literacy: A Structural Equation Modeling Approach". *FIIB Business Review*, 8(1) 51-60.

Remund, D. L. (2010). "Financial Literacy Explicated: The Case for a Clearer Definition in an Increasingly Complex Economy". *The Journal of Consumer Affairs*, 44(2), 276-295.

Rintaningrum, R. (2009). "Literacy: Its Importance and Changes in The Concept And Definition". *TEFLIN Journal*, 20(1), 2-7.

Stolper, O. A. ve A. Walter.(2017). "Financial Literacy, Financial Advice, and Financial Behavior". *Journal of Business Economics*, 87(5), 581-643.

Suğur, N. (2016). Büyükşehir Belediye Meclisinin Yapısı, İşleyişi ve Yerel Demokrasi: Eskişehir Örneği. *Yerel Demokrasi Sorunsalı: Büyükşehir Belediye Meclisleri Yapısı ve İşleyişi.* (Ed. P. U. Semerci). İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Teyyare, E., Ayyıldız, B., Dirican, H., Zıvalı, B. S., Renkli, B. (2018). "İktisadi ve Mali Okuryazarlık Üzerine Bir Araştırma: Abant İzzet Baysal Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Örneği", *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 14 (1), 99-120.

Walstad, W. B. (1997). "The Effect of Economic Knowledge on Public Opinion of Economic Issues". *Journal of Economic Education,* 28(3), 195-205.

Yentürk, N. (2009). Temel Bütçe Okuma Yazma Kılavuzu. STK Çalışmaları-Eğitim Kitapları Bütçe İzleme Dizisi, No 1, İstanbul.

Zorkun, M., Dilek, S. (2020). "Mali Okuryazarlık, Girişimcilik Eğilimi e Potansiyeli Arası İlişkilerin Analizi", *Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5 (1), 68-81.